Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός ὑψώνεται ἅμα δείξῃ πῶς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Διδάσκαλος τῶν λέξεων εἶναι ὁ λαός. ΣΟΛΩΜΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε'. ✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 28 ΤΟΥ ΟΧΤΩΒΡΗ 1907 ✱ ΓΡΑΦΕΙΑ : ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2 ✱ ΑΡΙΘΜΟΣ 267

Μὴ ζητᾶς στὰ λατινικὰ πῶς θὰ μιλήσεις καλὰ γερμανικά. Ρώτα τὴ μάννα στὸ σπίτι, τὰ παιδιὰ στοὺς δρόμους, τὸν ἁπλοϊκὸ ἄθρωπο στὸ παζάρι. Κοίταζέ τους στὸ στόμα πῶς μιλοῦν κ' ἔτσι γράφε.

ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Ὁ καλὸς γραφιᾶς λέει καινούρια πράματα μὲ συνηθισμένες λέξες.

SCHOPENHAUER

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Ἡ Ἄρρωστη Δούλα (συνέχεια).
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Τὸ κοινωνικό μας ζήτημα.
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ἀπὸ παλιὰ σερτάρια.— Ὁ στίχος.
ΑΜΟΥΡΓΙΑΝΟΣ. Ἡ Μαγδαληνή.
ΓΚΡΙΝΙΑΡΗΣ. Πάλι τὸ Βασιλικό.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Λέκας Ἀρβανίτης, Κώστας Γαζίας.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ» βρίσκεται τώρα στὴν ΟΔΟ ΖΗΝΩΝΑ ἀριθ. 2 (στὸ μεγάλο σπίτι τοῦ κ. Α. Δεληγιάννη, πλάϊ στὸ τυπογραφεῖο ποὺ τυπώνεται τὸ φύλλο) καὶ εἶναι ἀνοιχτὸ ἀπὸ τὶς 9—12 τὸ πρωΐ κι ἀπὸ τὶς 3-5 τἀπομεσήμερο.

Στὸ καινούριο τὸ γραφεῖο πουλιοῦνται κι ὅλα τὰ βιβλια ποὖναι γραμένα στὴ Δημοτική.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ

Εἶναι νόμοι κοινοὶ σὲ ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ποὺ σηκώνονται κατὰ σάπιων καθεστώτων καὶ προσβάλλουν ἀποκτημένα συμφέροντα, νὰ παρανοοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀντίθετους, νὰ διαστρέφωνται, καὶ νὰ συκοφαντοῦται. Παράδειγμα τὸ γλωσσικό μας ζήτημα. Τὸ πολὺ ἢ λίγο κοινό, ποὺ εἶχε πάρει μιὰ φορὰ εἴδηση ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Τέχνη», ἐνόμιζε μὲ τὰ σωστὰ πῶς ὁ πραγματικὸς τίτλος του εἶταν τὸ «Μαστοροσύνη», καθὼς βαφτίστηκε χλευαστικὰ ἀπὸ τὸν καθημερινὸ τύπο. Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμα ἄνθρωποι, σοβαροὶ καὶ σεβαστοὶ κατὰ τἄλλα, ποὺ πιστεύουν πῶς στὴ μετάφραση τῆς Ἰλιάδας τοῦ Πάλλη βρίσκονται πράγματι οἱ φράσεις οἱ παραστημένες ἀπὸ κακόβουλους πολέμιους τῆς δημοτικῆς γλώσσας. Παρόμοιο θῦμα ἔπεσε, μοῦ φαίνεται, κι ὁ φίλος μου Στέφανος Ραμᾶς στὸ ἄρθρο του, ποὺ δημοσίευσε σ' αὐτὲς τὶς στῆλες γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Σκληροῦ «Τὸ κοινωνικό μας ζήτημα.» Δὲν εἶναι τὸ πρῶτο οὔτε τὸ μόνο θῦμα. Ὅποιος θελήσει νἀντιληφθῇ τὸ πνέμα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀληθινή, ἠθικὴ καὶ πρακτικὴ βάση του ἀπὸ τὸν ἀστικὸ εὐρωπαϊκὸ τύπο, ἢ ἀπὸ κοινωνιολόγους τῆς ἴδιας τάξης, θὰ τὸ ὑποπτευθῇ, θὰ τὸ φοβηθῇ, θὰ τὸ ἀποτροπιασθῇ φυσικὰ χάρις στὴν ἀντίθετη ὄψη, στὴν παραμόρφωση ποὺ τοῦ δίνουν στενὲς ὀπισθοδρομικὲς ἀντιλήψεις καὶ προπαντὸς ἀντίθετα συμφέροντα.

Μιὰ ἀπὸ τὶς ἀντιρρήσεις, ποὺ φέρει τοῦ Σκληροῦ ὁ ἐπικριτής του, εἶναι ἡ ἀμφιβολία του — δανεισμένη ἀπὸ τὰ βιβλία ὡς ὁμολογεῖ — ἂν ἐξέλιξη καὶ πρόοδο εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ Σκληρός. Παραξενεύομαι ἀληθινὰ πῶς μπορεῖ δημοτικιστὴς νὰ ἐκφράσῃ παρόμοια ἀμφιβολία. Ἂς μοῦ ἐπιτρέψῃ μιὰ ἐρώτηση : Ποῦ στηρίζομε ἐμεῖς οἱ δημοτικισταὶ τὴ γλωσσική μας ἐπανάσταση ; Ὄχι ἀλλοῦ, θαρρῶ, ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἐξέλιξης. Τί μᾶς κατηγοροῦν οἱ ἀντίθετοι; Πῶς καταστρέφουμε τὸν ἐκπολιτισμένο προγονικὸ θησαυρό μας, τὴ γλώσσα τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ὅσο εἶναι βάσιμη ἡ κατηγορία αὐτὴ τῶν πολεμιών μας, ἄλλο τόσο βάσιμες εἶναι κκὶ οἱ γνῶμες, ποὺ φέρνει ὡς ἐπιχείρημα ὁ φίλος μου, πῶς δῆθεν «ἡ πάλη τῶν τάξεων ὁδηγεῖ στὸ χαμό του τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό.» Καὶ τὸν ρωτῶ πάλι : Φανταζεται πῶς μπορεῖ νὰ μπῇ φραγμὸς κανένας στὴν ἐπικράτηση τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας, πῶς τὰ ἀντίθετα συμφέροντα τῶν λίγων καθαρευουσιάνων κι ὁ ἀταβιστικὸς φανατισμὸς τῶν πολλῶν ὑπνωτισμένων ἀπ' αὐτούς, θὰ μπορέσουν νὰ νικήσουν τὸ φυσικὸ νόμο τῆς ἐξέλιξης τῆς γλώσσας; Ἔτσι καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση τοῦ καιροῦ μας. Νόμος φυσικός· οἱ κοινωνικὲς μορφὲς εἶναι ὑποκείμενες σὲ ἀδιάκοπη μεταβολή. Τὸ φεουδαλικὸ καθεστὼς ἄλλαξε κατ' ἀνάγκη σὲ ἀστικό. Ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀμετάτρεπτο φυσικὸ νόμο, τοῦτο τείνει πάλι ν' ἀλλάξῃ σὲ νέα μορφή. Ποιά θὰ εἶν' αὐτή, δὲν τὸ ξέρομε· ἀφότου ὁ σοσιαλισμός, ἀπὸ οὐτοπικὸς ποὺ εἶταν πρὶν τοῦ Μάρξ, ἔγινε πλέον καθαρὰ πρακτικός, κανένας σοβαρὸς μαχητής του δὲ σκοτίζεται γιὰ τὴ μέλλουσα κοινωνικὴ ὄψη. Γιὰ τὴν ἀνατροπή, γιὰ τὴν ἀλλαγὴ πολεμᾶ, ἀφίνοντας στὴν ἐξέλιξη νὰ ὁρίσῃ τὴ μορφή της. Ἔτσι ἐξέλιξη καὶ πρόοδο καταντᾶν ἕνα καὶ τὸ αὐτό. Ὅπως καὶ μὲ τὴ γλώσσα ἔτσι καὶ μὲ τὸ κοινωνικὸ καθεστώς. Κἀθε ἐποχὴ ἔχει ἢ πολεμᾷ νὰ λάβῃ τὴ γλωσσικὴ καὶ κοινωνικὴ μορφὴ ποὺ τῆς χρειάζεται. Ἀπὸ τὴν ἀναπόδραστη φυσικὴ ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς πηγάζει ἡ πάλη, τὸ ὄργανο, μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ ἐξέλιξη. Τὸ ἀντίθετό της ταυτόσημο μὲ τὴ στασιμότητα· μοῦχλα, βαρβαρότητα, κινεζισμός, πάτριοι καὶ καθαρεύουσα. Ἀπορῶ πράγματι πῶς ὁ ἐπαναστάτης στὸ ἕνα ζήτημα, τὸ γλωσσικό, μεταμορφώνεται ἄξαφνα στὸ ἄλλο, δίχως νὰ τὸ φαντάζεται, σὲ ὀπισθοδρομικὸ καὶ ζητᾷ νὰ βάλῃ φραγμὸ σ' ἕνα νόμο τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸ δισταγμὸ μήπως αὐτὸς τραβᾷ στὴν καταστροφή.

* *
*

Ὁ Ραμᾶς, μὴ θέλοντας νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ στὴν κοινωνία τὴν ἰσχὺ τοῦ νόμου στὸν ὁποῖο στηρίζεται ὡς γλωσσικὸς ἐπαναστάτης, χάνει τὴν ἐπιστημονικὴ βάση, ποὺ θέλει νὰ στέκῃ πάντα, καὶ κατηγορεῖ τὸ βιβλίο τοῦ Σκληροῦ πῶς δὲν ἔχει τοπικὸ χαρακτῆρα. Ἂν καὶ μπορῶ νὰ τὸν βεβαιώσω πῶς δὲν εἶναι βάσιμες οἱ πληροφορίες του, πῶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Κοινωνικοῦ μας ζητήματος» δὲν πάτησε ποτὲ τὸ πόδι του στὴν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις, καὶ ἀληθινὸ ἂν εἶταν αὐτό, εἶναι τόσο ἄσχετο μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, ὅσο καὶ τὸ ὅτι ὁ Ψυχάρης δὲ ζῇ στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν ξέρει δῆθεν τὴ γλώσσα, ὅπως τοῦ λὲν οἱ ἀντίθετοι, μὲ τὴν ἴδια ἔποψη τοῦ γλωσσικοῦ.

Γιὰ ἕναν παρατηρητὴ καὶ κριτή, ποὺ ἔχει βάση τὴ μαρξικὴ ὑλιστικὴ ἀντίληψη τῆς ἱστορίας, ἡ χώρα μας δὲν ἀποτελεῖ γωνία γῆς ἀποκομμένη ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμο καὶ ὑπαγόμενη σὲ ἰδιαίτερους νόμους κοινωνικῆς ἐξέλιξης. Τοὺς λόγους, ποὺ αὐτὴ μένει πίσω ἀπὸ ἄλλες εὐρωπαϊκὲς κοινωνίες, μᾶς τοὺς ἔδωσε ὁ Σκληρός στὸ βιβλίο του μὲ σαφήνεια καὶ μέθοδο ποὺ δὲν ξέφυγαν τὴν ἐκτίμηση τοῦ Ραμᾶ. Γιὰ τὸ Σκληρό, ὡς καὶ γιὰ κάθε μαρξιστή, τὸ ἔθνος μας, σὰ νεώτερο ἀστικὸ κράτος, ὑπόκειται ἀναγκαῖα στὸ νόμο τῆς ἐξέλιξης, ποὺ τραβοῦν ὅλες οἱ νεώτερες ἀστικὲς κοινωνίες. Ὅσο ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἀναπτύσσεται κάτω ἀπὸ συνθῆκες ἀνάλογες μὲ τὶς ὁμοιές της εὐρωπαϊκές, ὅσο τὰ παραγωγικά της μέσα τείνουν νὰ ἐξομοιωθοῦν μὲ τὰ ἴδια μέσα τῶν πολιτισμένων κρατῶν, μὲ τὰ ὁποῖα ἔρχεται ὁλοένα σὲ στενότερη ἐπικοινωνία, εἶνκι νόμοι φυσικοὶ νὰ τραβήξῃ κι αὐτὴ παρόμοιο δρόμο ἐξέλιξης, ὅσο μάλιστα οἱ κληματολογικές, γεωγραφικὲς καὶ γεωλογικὲς συνθῆκες της δὲν εἶναι τέτιες, ὥστε νἀποκλείσουν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἴδιου νόμου καὶ σ' αὐτή. Αὐτὴ εἶναι ἡ μαρξικὴ θεωρία, ἡ ἀνυπέρβλητη ὡς τὴν ὥρα πολιτικοοικονομικὴ ἀλήθεια, ἐξορισμένη βέβαια ἀπὸ τὰ πανεπιστήμια (*), ὅπως κ' ἡ ζωντανὴ γλώσσα ἀπὸ τὸ δικό μας, ὅμως κυρούμενη ἀπὸ τὴ ζωὴ τὴν ἴδια, ἀπὸ τὴ μεταμόρφωση ποὺ συντελεῖται μπρὸς στὰ μάτια μας στὸν κόσμο. Ὅταν ὁ

(*) Γιατὶ τὰ πανεπιστήμια εἶναι παντοῦ ἱδρύματα τοῦ κράτους καὶ τὰ κράτη διοικήθηκαν καὶ διοικοῦνται πάντα ἀπὸ τὶς κυριαρχοῦσες τάξεις. κ' οἱ κυριαρχοῦσες τάξεις, μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τῆς αὐτοσυντηρήσεως, δὲ θὰ ἐπιτρέψουν φυσικὰ τὴν ἀκαδημκϊκὴ κύρωση μιᾶς ἀλήθειας, ποὺ τοὺς ἀπειλεῖ στὸ παρὸν καὶ τοὺς γκρεμίζει στὸ μέλλον τὴ σημερινή τους ἐπικράτηση.

Μάρξ ἐδημοσίευσε, πρὸ 40 χρόνων, τὸν πρῶτο τόμο τοῦ «Κεφαλαίου» του, ἡ Γερμανία βρίσκονταν ἀκόμα στὸ γεωργικό της στάδιο κ' ἡ βιομηχανία τῆς Ἀμερικῆς εἶταν στὰ πρῶτα βήματά της. Τώρα ἡ πρώτη συναγωνίζεται καὶ ἡ τελευταία ἐπροσπέρασε τὴν Ἀγγλία, ὅπου ὁ μεγάλος ἐπαναστάτης τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐσπούδασε τὴ δύνκμη τοῦ κεφαλαίου καὶ ἀποκάλυψε τοὺς νόμους του. Σύμφωνα μ' αὐτοὺς νέα Ἀγγλία ἀνκσταίνεται στὶς μέρες μας στὴ μακρυνὴ Ἀνατολή, τὸ παλιὸ κοινωνικὸ καθεστὼς ἀνατρέπεται στὴ Ρωσσία, ἡ βιομηχανία ἁπλώνεται κι ἀνθεῖ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στοὺς γιαλοὺς τοῦ Δούναβη καὶ ξαναγυρνῶντας στὴν Ἰταλία τὴν ξκνανιώνει. Ἡ Αἴγυπτος, τὸ Ἀλγέρι, τὸ Κόγκο, ἡ Νότ. Ἀφρικὴ προσκυνᾶν τὸ «Κεφάλαιο», τὸ Μαρόκο διαφεντεύεται ἀπ' αὐτὸ μ' αἷμα καὶ σίδερο, κ' ἡ Περσία τοῦ κάκου πολεμᾶ νὰ τοῦ ἀντισταθῇ. Ὁ νόμος του βασιλεύει στὸν Καναδᾶ καὶ στὸ Μεξικὸ καὶ φοβερίζει νὰ βάλῃ χέρι καὶ στὸ οἰκονομικὸ ρέπιο τῆς Κίνας. Σέρνει τοὺς πολωνοὺς ἀγρότες στὴ σιδηροβιομηχανία τῆς Βεστφαλίας, τοὺς Σλοβάκους στάνθρακορυχεῖα τῆς Πενσυλβανίας, τοὺς κούλι τῆς Κίνας στὰ χρυσωρυχεῖα τῆς Νότιας Ἀφρικῆς, ξυπνᾶ σὲ ζωὴ καινούρια ἕνα σωρὸ ἔθνη καὶ πλήθη ἐργαζόμενα καὶ ὑποφέροντα τὰ κάνει νὰνανοοῦνται, νὰ ρίχνωνται μοιραῖα κι ἀκράτητα στὸν ἀγῶνα τῶν τάξεων ποὺ συνταράζει τὸν πολιτισμένο κόσμο.

Κατ' αὐτὰ λοιπόν, ἕνας ἐπιστημονικὸς παρατηρητὴς μπορεῖ καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα συμπτώματα μιᾶς καπιταλιστικῆς ἐπίδρασης σ' ἕναν τόπο, προοδευμένο κοινωνικῶς λιγότερο ἀκόμα κι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, νὰ προβλέψῃ πὼς ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ πάλη τῶν τάξεων θὰ ξεσπάσῃ σ' αὐτόν, ὡς ἀναγκαία συνέπεια τῆς πιέσεως ποὺ ἐξασκεῖ τὸ κεφάλαιο στὴν ἐργαζόμενη τάξη, στὴν κυρίως δηλ. πάραγωγικὴ δύναμη.

Σ' αὐτὰ ἀπάνω στηριζόμενος κι ὁ Σκληρὸς ἔρχεται καὶ μᾶς λέει: Ἄλλος τρόπος νὰ κινηθοῦν τὰ στεκούμενα νερὰ τῆς ρωμιοσύνης δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ ξύπνημα τῆς ἐργαζόμενης τάξης. Ἔτσι μόνο τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος μπορεῖ νὰναλάβῃ τὸν ἀληθινὸ ἀγῶνα τῆς ζωῆς, μπορεῖ νὰ μπῇ στὸ δρόμο τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ νὰ συμβαδίσῃ μὲ τὰ προοδευμένα κράτη τῆς Εὐρώπης. Ὁ Σκληρὸς φαντάζεται τὸν πολιτισμὸ ὄχι σὰν κάτι πάγιο, ἀμετάλλαχτο, στάσιμο. Καθένας ποὺ γνώρισε, ἐννοῶ ποὺ εἶδε κάτω ἀπὸ τὰ φαινόμενα, μιὰ προαγμένη εὐρωπαϊκὴ κοινωνία, εἶναι πεισμένος πιὰ πὼς ἡ εὐημερία κ' ἡ πρόοδος τῶν ἐθνῶν δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν καλὴ θέληση μιᾶς ἄρχουσας τάξης, ἀλλ' ἀπ' τὸ φώτισμα τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ, ἀπ' τὴν προσπάθειά του νὰ μὴν ἀφίνεται νὰ τὸν διοικῇ αὐτὴ ἡ τάξη σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά της μόνο, ἀλλὰ μὲ τὸν ὄγκο, μὲ τὴν ἀξαίνουσα ὁλοένα δύναμή του χὰ τῆς ἐπιβάλῃ τὴν ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων, ποὺ ἔχει κι αὐτὸς στὴ ζωὴ καὶ στὴν ἀπόλαυσή της, ὡς ἐργαζόμενη τάξη, ὡς κύριο παραγωγικὸ στοιχεῖο.

Ἀπάνω ἐδῶ γελιέται ὁ φίλος Ραμᾶς. Ἐνῶ ἀπ' τὸνα μέρος βλέπει πὼς ἡ Γερμανία τὸ μεγαλεῖο της τὸ χρωστᾶ στὴ βιομηχανία της καὶ δὲ φανταζεται, ὅπως ἄλλοι, πὼς μόνο ἡ καλὴ θέληση τοῦ Κάϊζερ εἶν' ἀφορμή του, ἀπ' τἄλλο *τολμᾶ* νὰ πῇ τὴ γνώμη πὼς ὁ Κάϊζερ καὶ ἡ κυβέρνησή του θὰ φρόντιζαν γιὰ τὴν ἐργατικὴ τάξη κι ἂν ἀκόμα δὲν εἶχε αὐτὴ ὀργανωθεῖ σὲ τέτοια πολιτικὴ δύναμη μὲ τέτιον ἀρχηγό, ὡς ὁ Μπέμπελ.

«Μὲ λύπη ἔρχομαι νὰ βεβαιώσω πὼς καμιὰ ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Φραγκφούρτης δὲν υἱοθετήθηκε ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, δὲν ἔγινε νόμος τοῦ κράτους.»

Εἶναι λόγια ποὺ τὰ εἶπε προχθὲς στὸν ὑπουργὸ τοῦ Κάϊζερ ὄχι κανένας γερμανὸς σοσιαλο-δημοκράτης, μὰ ὁ Μπέρενς, ἀντιπρόπωπος τοῦ κόμματος τῶν χριστιανικὰ ὀργανωμένων ἐργατῶν. Ἔτσι φροντίζει ὁ Κάϊζερ κ' οἱ ὑπουργοί του, ὅταν τοὺς παρακαλοῦν μόνο χριστιανικά, ὅπως θὰ φροντίσῃ κι ὁ δικός μας ὑπουργὸς γιὰ τοὺς ἀπεργοὺς τοῦ Πειραιῶς, ποὺ τοῦ φιλοῦσαν προχτὲς τὰ πόδια, ἂν δὲν ξανανταριασθοῦνε. Πῶς τοὺς θέλει τοὺς ἐργάτες καὶ τὸ λαό του ἐν γένει ὁ Κάϊζερ, μᾶς τὸ δείχνουν οἱ νόμοι του ποὺ βγάζει. Κι ἂν ἡ Γερμανία τραβοῦσε τὸ δρόμο ποὺ θέλει ὁ Κάϊζερ κ' οἱ φεουδάλοι γιούνκερ, ἂν ἡ ἀντίδραση τῶν φιλελεύθερων καὶ τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας δὲν ἐπηρέαζαν τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀνάπτυξή της, θὰ κινδύνευε, ἀργὰ ἢ γρήγορα, νὰ σημειώσῃ στὴν ἱστορία της δεύτερη καταστροφὴ σὰν τῆς Γένας πρὸ ἑκατὸ χρόνων, ἢ σὰν τῆς Γαλλίας στὰ 70. Τὴ σαπίλα τῆς Πρωσσικῆς μοναρχίας σύντριψε τὸ σπαθὶ τοῦ Ναπολέοντος στὴ Γένα, τὴ μοναρχικὴ ἐξαχρείωση τοῦ Λουδοβικοῦ Βοναπάρτη οἱ πρωσσικὲς μπαγιονέτες στὸ Σεδάν, τὴν ἴδια διαφθορὰ τῆς ρωσσικῆς αὐτοκρατορίας οἱ Ἰάπωνες στὴ Ματζουρία. Ὄχι τοὺς λαοὺς τοὺς ἴδιους. Αὐτοὺς ὁ ἐξωτερικὸς ἐχθρός, χτυπῶντας τὸν ἐσωτερικό ἐχθρό τους, τοὺς ξαναγέννησε. Ἐμεῖς μονάχα δὲν τὸ νοιώσαμε πρὸ δέκα χρόνων. Γιατί; ρωτῶ τὸ φίλο μου Ραμᾶ καὶ κκρτερῶ ἀπάντησή του ἀπὸ τὴ δική του ἄποψη.

***

Αὐτὰ μᾶς λέει ἡ ἱστορία κ' ἡ μελέτη της χωρὶς προλήψεις. Ζωὴ εἶναι ἡ κίνηση καὶ κίνηση ἡ ἐξέλιξή της. Ὄχι συντήρηση τοῦ σάπιου καθεστῶτος, ἀλλ' ἔρεση πρὸς ἀλλαγή, πάλη συνειδητὴ γι' αὐτή, θάρρος καὶ σθένος, ἀψηφισιὰ κινδύνων καὶ θυσίας.

Τὸ ἀντίθετο κινεζισμός, πάτρια, καθαρεύουσα. Ἢ μὴ θαρρεῖτε πὼς ἀπέχομε πολὺ στὴ γενικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς ἀπ' τοὺς κινέζους; Μὴν ἀφίνετε, ἂν μπορεῖτε, τὸ σωβινισμὸ νὰ θολώσῃ τὴν κρίση σας, ρίξετε γύρω μιὰ ματιὰ στὸ ἔσωθε τῆς κοινωνίας μας, στὸ πνεῦμα της, ὄχι στὸ ἐξωτερικό της λοῦστρο, βάλτε τὸ χέρι στὴν καρδιὰ καὶ πέστε. Τοὺς ὑπνωτισμένους, τοὺς ἡσυχιστάς, ποὺ βλέπουν συνέχεια τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ στὸ σημερνὸ ρεζιλίκι, ποὺ κοκετάρουν μὲ τἀρχαῖα δράματα στὸ Στάδιο, ἢ παρωδοῦν γελοῖα καὶ θλιβερὰ τοὺς Δημοσθένεις στὰ μπαλκόνια καὶ στὸ βῆμα τῆς βουλῆς, οὔτε τοὺς λογαριάζω. Στοὺς λίγους τίμιους μιλῶ, στοὺς δουλευτὲς γιὰ τὸν πολιτισμό, στοὺς δημοτικιστὲς ἐπαναστάτες.

Ναί, ναί, δὲν εἴμαστε πολὺ μπροστὰ ἀπὸ τοὺς Κινέζους. Κανένας ἄλλος εὐρωπαϊκὸς λαὸς δὲν ἐξελίχθηκε κοινωνικῶς λιγότερο ἀπὸ τὸ δικό μας. Οἱ γείτονές μας στὰ Βαλκάνια μᾶς προσπέρασαν πολύ. Τὸ ξέρω τί θὰ μοῦ ἀπαντήσῃ ὁ Ραμᾶς: Ἡ γλώσσα. Οἱ βούργαροι καὶ οἱ ρωμοῦνοι ἔχουν γλώσσα· μορφώνονται πιὸ ἀνθρωπινά· δὲν πνίγουν τὸ πνεῦμα καὶ τὴ δροσιὰ τῆς νιότης στοὺς κανόνες μιᾶς νεκρῆς γραμματικῆς. Βέβαια κι αὐτό, ἀλλ' ὄχι αὐτὸ μονάχα. Ὁ βούργαρος, ὁ σέρβος, ὁ ρουμάνος δὲν τρέμει τὴ ζωή, τὴν κίνηση, τὴν ἀλλαγή. Δέστε τὰ βουλευτήριά τους. Ριζοσπάστες, προοδευτικοί, σοσιαλδημοκράτες. Ἐβγᾶτε στὰ πανεπιστήμια, στὰ πολυτεχνεῖα, στὰ κονσερβατόρια τῆς Εὐρώπης. Πόσες βουργάρες, ρουμανίδες καὶ σερβίδες θαυρῆτε νὰ σπουδάζουν; Ἑκατοντάδες. Καὶ ἑλληνίδες; Δὲν ξέρω ἂν θὰ χρειασθῇς καὶ τῶν δυὸ χεριῶν τὰ δάχτυλα νὰ τὶς μετρήσῃς. Καὶ τὸ ἀπελπιστικώτερο: μὲ συνοδιὰ τῆς μάννας πάντα! Αὐτὸς ὁ φόβος τῆς ζωῆς, στάτομα καὶ στὸ σύνολο. Παρόμοιο παράδειγμα νέου ἀνέφερε τὶς προάλλες στὸ «Νουμᾶ» ὁ Α. Ντέλος. Ὁ φόβος κι ὁ τρόμος τῆς ζωῆς παντοῦ μὰ μὲ τέτοια ἔνστικτα μεσαιωνικὰ αὐτὴ μπροστὰ δὲν πάει. Ὁ πολιτισμὸς σὲ μιὰ κοινωνία δὲν ἔρχε-

---

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Τὸ καημένο, τάντρειωμένο τὸ παιδί! Ἄμα περνοῦσε ἡ μπόρα·

— «Κοιτάξτε, ἀφέντη, τοῦ ἔλεγε, τί παράξενο πρᾶμα! Τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ φωνάζω πὼς θέλω νὰ πεθάνω, μέσα μου τὸ ξέρω πὼς δὲν εἶναι ἀλήθεια. Κ' ἔτσι μὴ σᾶς μέλῃ.»

Περισσότερο ταράχτηκε ὁ Ἀντρέας μιὰ μέρα ποὺ τοῦ εἶπε, κουβεντιάζοντας, στὴν κάμερή του, ἐνῶ πίνανε τσαϊ στὶς τέσσερεις·

— «Ἐγὼ νόμιζα στὴν ἀρχὴ πὼς θὰ φελέσουνε, πὼς θὰ μὲ γιατρέψουνε τὰ ξάδια καὶ τὰ βκδιογραφήματα.»

— «Ναί, Κατινούλα μου,. τὸ νόμιζα καὶ γώ, τῆς ἀποκρίνεται ἀπροφύλαχτα ὁ Ἀντρέας.»

— «Καὶ τί τάχα; Δὲν τὸ νομίζετε πιά; Μήπως βλάψανε λοιπὸν ἀντὶς νὰ φελέσουνε»; ρώτησε ἀνήσυχα καὶ κάπως ἀνυπόμονα.

— «Τὸ νομίζω, τὸ νομίζω, Κατινούλα, μόνο ποὺ δὲν τὸ προσμέναμε νὰ μᾶς τυραννήσουνε σὲ τέτοιο βαθμό. Βέβαια πὼς φελέσανε καὶ φελοῦνε.»

— «Τὸ πιστέβω ἀκόμη καὶ τώρα» δήλωσε ἡ Κατινούλα, συλλογισμένη καὶ μὲ θέληση.

Μὰ τὸ πρήξιμο τὸ δεινό, βαστοῦσε καὶ βαστοῦσε. Ὁ κ. Σεβιλὰς τὸ εἶχε γιὰ σίγουρο πὼς θὰ πέσῃ, δὲ γίνεται. Θυμόταν ὁ Ἀντρέας τί τοῦ εἶχε πεῖ ὁ γιατρὸς τὶς εἴκοσι τέσσερεις τοῦ Γεννάρη· «Ἄλλοι γλυτώσανε· δὲ βλέπω γιατί κ' ἡ Κατινούλα νὰ μὴ γλυτώσῃ.» Νά τουλάχιστο ποὺ μὲ τὰ ναρκωτικά, μὲ τὰ πισώθετα, μὲ τὴν κοκαΐνα ποὺ τῆς συβούλεψε ὁ κ. Κούρης καὶ ποὺ ἔμαθε νὰ τὴ βάζῃ μοναχή της, οἱ πόνοι λιγοστέβανε· μισὴ ὥρα, τρία τέταρτα τὴ δέρνανε καὶ πάβανε. Τὸ ἔμπυο ξακολουθοῦσε νὰ τρέχῃ, ξακολουθοῦσε λοιπὸν ἡ φούσκα νὰδειάζῃ. Ὁ βήχας μαλάκωσε κ' ἔφτυνε τώρα ἡ ἄρρωστη. Δὲν εἶτανε καὶ σημαντικός. Τὸ πλεμόνι δὲν τὴν πείραζε. Ἡ ὄρεξη ἕτοιμη καὶ πάλε νὰ δουλέψῃ, μόνο ποὺ ἡ θέρμη τὴν ἀδυνάτιζε ὁλοένα, τῆς χαλνοῦσε καὶ τὸν ὕπνο, ποὺ ἀναπαφτικὸς δὲν μποροῦσε νἄναι. Κοιμότανε τὴ νύχτα, κοιμότανε τὸ πρωί, κοιμότανε τἀπόγεμα· τίποτα· παντα της κουρασμένη, ξεθεωμένη. Τὴ δεφτέρα, δώδεκα τοῦ Φλεβάρη, ἔδειξε ὁ Ἀντρέας τοῦ κ. Κούρη τὶς θερμοκρασίες ἀπὸ τὶς δυὸ τοῦ Φλεβάρη, παρασκεβή, ποὺ γύρισε ἡ Ἄννα στὸ Παρίσι· 38°5 38°7, 38°3 38°9, 38°3-37°, 38°6-38°2, 38°9-38°3, 38°9-38°3, 38°8-38°8, 38°-38°4, 38°4-38°, 38°6-38°6, 38°5 37°9. Τρομαχτικὲς θερμοκρασίες κι ἀνάποδες.

— «Γιατρέ, τοῦ κανει ὁ Ἀντρέας, ἔρχεστε νὰ τῆς δώσουμε κρυογενίνα;»

— «Σὰ θέλετε, ναί, δοκιμάζουμε.»

— «Γιατί τάχα σὰ νὰ διστάζετε;»

— «Οἱ θερμοκρασίες, φίλε μου κύριε, σημαίνουνε συχνὰ τὴν πάλη, τὴ γενναία τὴν ἀντίσταση τοῦ ὀργανισμοῦ, κάποτες καὶ τὴ νίκη. Μὰ μπορεῖ νὰ δοκιμάσουμε.»

Σὰ νὰ δίσταζε ἄξαφνα κι ὁ Ἀντρέας. Ἡ κρυογενίνα, ποὺ τοῦ τὴν εἶχε μάθει τότες ὁ κ. Ἀρτός, καὶ ποὺ τὴν πῆρε ἡ Κατινούλα χωρὶς ἀνάγκη στὸ ἔμπα τοῦ περασμένου τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀπίθανο διόλου σήμερα νὰ τὴ βλάψῃ, νὰ τὴν ἀδυνατίσῃ, νὰ τῆς

---

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 228 φύλλο.

ται χωρὶς αὐθυπαρξία, αὐτοσυντήρηση καὶ αὐτοπεποίθηση τοῦ ἀτόμου. Ὑλικοὶ ὅροι καὶ ἀνάγκη θὰ συντελέσουν βέβαια σ' αὐτὸ κατὰ πρῶτο λόγο καὶ αὐτὰ δὲν ἀναπτύχθηκαν ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα σὲ βαθμὸ ὥστε νὰ ξεσπάσουν ἀναπόδραστα, ὅπως καὶ σ' ἄλλες κοινωνίες. Μὲ τὸ στανιὸ βέβαια κανεὶς δὲ θέλει, οὔτε θὰ μπορέση νὰ τὰ φέρη, ὅμως ὅπου χαράζουν τέτια σημαδια ἐξέλιξης, ἀνατροπῆς, προόδου, ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾶ τὴν πρόοδο ὀφείλει νὰ τὰ προστατεύση, νὰ τἀγκαλιάση.

Ὅπου βλέπετε ἐπανασταση, ὦ ἐπαναστάτες, ἀπ' αὐτὴ ἀδραχθῆτε, βοηθᾶτε τη, γιατὶ αὐτὴ καὶ μόνο αὐτὴ θὰ βοηθήση καὶ τὸ δικό σας σκοπό, θὰ σᾶς φέρη τὴ νίκη. Αὐτὸ θέλησε νὰ πῆ ὁ Σκληρὸς στοὺς Δημοτικιστάς.

* * *

Ὅταν βλέπω ξέσπασμα, φίλε μου Ραμᾶ, δὲν κάθουμαι νὰ ψιλοκοσκινίζω ἂν εἶναι ἀληθινὴ ἢ ψεύτικη ἡ αἰτία. Γιὰ νὰ ξεσπάση κατιτί, θὰ πῆ ὅτι πιέζεται. Τί λὲν οἱ καλλίτεροι τοῦ τόπου μας δὲν μὲ κόβει: Οἱ καλλίτεροι λένε καὶ γιὰ τὴ γλώσσα, ποὺ ἔκαμες σύλλογο σὺ νὰ τὴν ξαπλώσης, πὼς εἶναι ψεύτικη, ἐφεύρεση καὶ κατασκεύασμα τοῦ Ψυχάρη καὶ λίγων αἱρετικῶν ἢ πληρωμένων μὲ ρούβλια.

Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία εἶναι ψεύτικη, μὴ βιώσιμη καὶ καλλίτερα, κατὰ τους καλλίτερους, νὰ μὴν ὑπάρχη. Πάντα τὸ τί ἔπρεπε καὶ τί θὰ ἦταν τὸ καλλίτερο κι ὄχι τὸ τί ὑπάρχει, τὸ δοσμένο, τὸ πραγματικό, ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔφερε ἡ ζωή, ὁ δρόμος τῶν πραγμάτων. Γιὰ μὲ τὸ γεγονὸς εἶναι πὼς, ἀληθινὴ ἢ ψεύτικη, αὐτὴ ἡ βιομηχανία μοῦ ἔφερε μιὰ σειρὰ ἀπεργίες, σύμπτωμα ἀλάνθαστο τοῦ πὼς πιέζονται συμφέροντα τάξης ἐργαζόμενης, διαμαρτύρηση τῆς ἐργασίας τῆς ἴδιας, βεβαίωση τῆς θεωρίας, τῆς ἀλήθειας, τοῦ νόμου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐξελίσσεται κάθε ἀστικὴ νεώτερη κοινωνία.

«Ἀπεργία, στάση, κατάλυση τῶν νόμων!» φωνάζει ὁ συντηρητικός, ὁ ὀπισθοδρομικός, ποὺ τρέμει τὴ ζωή, τὴν ἀλλαγή, ἢ ζημιώνονται ἀπὸ τὴν τελευταία τἀποχτημένα του συμφέροντα. «Κίνηση, ἀλλαγή, ζωή! Κάτω ὁ νόμος ὁ θετός, ποὺ θέλει τὴν καταλυση τοῦ ἀκατάλυτου φυσικοῦ νόμου: πὼς οἱ θετοὶ νόμοι εἶναι γιὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ τοὺς ὑπαγόρευσε μονάχα κι ὄχι γιὰ τὸν αἰῶνα τὸν ἄπαντα», τοῦ ἀπαντᾶ ὁ προοδευτικός, ἔχοντας μὲ τὴ γνώμη του κ' ἕναν ὄχι ἀπ' τοὺς χειρότερους, μήτε τοὺς μικρότερους, τὸν Γκαῖτε. «Νόμοι καὶ δίκαιο κληρονομιοῦνται σὰν αἰώνια ἀρρώστεια· σέρνονται ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ κι ἀπὸ τόπο σὲ τόπο· ἡ λογικὴ καταντᾶ παραλογισμός, ἡ εὐεργεσία μάστιγα. Ἀλλοῖ σου ὅτι εἶσαι ἀπόγονος!» σαρκάζει ὁ Μεφιστόφελης καὶ ὁ καθηγητὴς Κρουμπάχερ ἐπιγράφει τὸ ρητὸ στὴν πραγματεία του γιὰ τὴ δημοτική μας γλώσσα.

Ἡ διαμαρτύρηση μ' ἐνδιαφέρει ἐμὲ λοιπόν, ἡ κίνηση κι ὄχι τί λὲν τὰ σκουριασμένα, τὰ βυζαντινὰ κεφάλια τῶν καλλίτερων. Ὡς οἰωνὸ τὴ χαιρετῶ, σὰν πρῶτο γλυκοχάραμα ἑνὸς ζωτικοῦ ἀγῶνα, ποὺ προφυλάει ἀπὸ τὴ στασιμότητα ὅλα τὰ ἔθνη ὅπου τελεῖται. Ἀντίθετα ἀπ' τὸ φίλο μου Ραμᾶ, ἐγὼ δὲ φοβάμαι πὼς θὰ μᾶς ρίξη σὲ μαλλώματα ἡ δεινὰ χειρότερα ἀπὸ τὰ σημερινά, μὰ ἐξεναντίας ἐλπίζω, εἶμαι βέβαιος πὼς ὅταν γίνη συνειδητὴ αὐτὴ ἡ πάλη, ὅπως καὶ στἄλλα ἔθνη, θὰ δώση τέλος στἄγονο ἀλληλοφάγωμα τοῦ λαοῦ γιὰ ξένα συμφέροντα, στὸ ἄκαρπο κι ἀνώφελο χύσιμο αἵματος γιὰ τὸ Μερκούρη καὶ τὸν Κατραούρα, θὰ ὁδηγήση τὸν ἀγῶνα του στὸν ἀληθινὸ κι ἀντάξιο δρόμο: στὸν πόλεμο κατὰ τῆς σπείρας τῶν πλουτοκρατῶν ποὺ ἐκμεταλλεύεται ὡς τώρα τὸ ἀποκάρωμά του. Ὅποιος φοβᾶται τὸ ἀντίθετο, θὰ πῆ ὅτι δὲν ξέρει τὴν ἠθικὴ καὶ λογικὴ βάση αὐτῆς τῆς πάλης, τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ μέσα καὶ τὸ σκοπό της, ποὺ μόνον τὰ κεφάλια θέλει νὰ φωτίση, τὴν ἐργασία καὶ τὸ δίκιο της νὰ προστατεύση. Ὅσοι φαντάζονται τἀντίθετα καὶ ἄλλα φοβερὰ καὶ τρομερά, γελιοῦνται, ὅπως καὶ μὲ τοὺς μαλλιαροὺς οἱ ὑπνωτισμένοι κ' οἱ ψευτοπατριῶτες.

* * *

Ἂν ἡ χώρα μας ἔχει τὰ στοιχεῖα νὰ γίνη μεγάλο κέντρο βιομηχανίας ἢ ὄχι, ξεφεύγει ἀπὸ τὴν εἰδικότητά μου νὰ τὸ προφητέψω. Πρῶτες ὕλες, μᾶς λείπουν, λέει ὁ Ραμᾶς. Ὡς τόσο ἐγὼ διαβάζω στὴν «Ἀκρόπολι» (29 Σβρ. 07) σὲ μιὰ μελέτη τοῦ μηχανικοῦ Α. Κουσίδη γιὰ τὴ σιδηρομηχανία στὴν Ἑλλάδα, πὼς ἡ χώρα μας ἔβγαλε τὸν περασμένο χρόνο 800 χιλ. τόνους μεταλλεύματα σιδήρου, τὸ μισὸ δηλ. ποσὸ ἀπ' ὅ τι βγάζει ἡ Ἐλβετία, γιὰ τὴν ὁποία ἡ σιδηροβιομηχανία εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους πλουτολογικοὺς παράγοντες. Κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἴδιου εἰδικοῦ, ὅλη ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλάδα εἶναι γεμάτη σίδερο καὶ περιμένει τὸν ἐπιχειρηματία νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῆ. Ἔπειτα, πὼς ὁ τόπος μας ἔχει ὀρυκτὰ ἀνεκμετάλλευτα, εἶναι γνώμη ποὺ πολλοί, εἰδικοὶ καὶ μή, τὴν ἔχουν καὶ οἱ τόσες δηλώσεις καὶ παραχωρήσεις μεταλλείων ἀπ' τὸ κράτος δὲν πιστεύω νὰ εἶναι ὅλες γεννήματα φαντασίας, σὰν τοῦ συνταγματαρχη πεθεροῦ τοῦ δραματικοῦ ἥρωα τοῦ Νιρβάνα.

Καὶ τἀνθρακωρυχεῖα, τῆς Κύμης λ.χ., ἔχουν στὰ ἔγκατά τους μόνο τὸ κάρβουνο ποὺ βγαζουν σήμερα, ἢ ἡ παραγωγὴ τοῦ βαμπακιοῦ στὴν Κωπαΐδα θὰ μένη τόση πάντα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπεκταθῆ κι ἀλλοῦ, ὅταν κι ὁ ρωμιὸς συνηθίση νὰ κινητοποιῆ τὰ μικρὰ ἢ μεγάλα του κεφάλαια κι ὅταν, μὲ τὴν πυκνούμενη ὁλοένα ἐπικοινωνία μὲ τὴν Εὐρώπη, ἔμπουν κατ' ἀνάγκη ξένα τέτια πιὸ πολλὰ στὸν τόπο; Καὶ οἱ βιωτικὲς ἀνάγκες μας μὴ θὰ μᾶς λείψουν; Ἀπεναντίας ἡ πρόοδος στὸν πολιτισμὸ θὰ μᾶς γεννᾶ νέες πάντοτε καὶ τὸ κεφάλαιο, ποὺ νόμος του εἶναι νὰ ζητᾶ τὸ κέρδος κ' ἔδαφος γι' αὐτὸ γυρεύει, θὰ μᾶς ἀναπτύσση διαρκῶς ὅλο καὶ νέες. Παράδειγμα ἡ κατάκτηση τῆς μπίρας στὴν Ἀθήνα. Ἡ λογικὴ λοιπὸν κ' ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέταση τῶν πραγμάτων μᾶς λέει πὼς ἡ βιομηχανία, μικρὴ μεγάλη, θὰ ἀναπτύσσεται ὁλοένα στὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ ἡ γνώμη τῶν καλλίτερων εἶναι νὰ λείψη ἡ βιομηχανία. Ὁρίστε! Ἂς ἐμπόδιζαν τὸν Κλωναρίδη νὰ μᾶς μπάση τὴ μπίρα. Οἱ οἰνοπαραγωγοὶ ταράχθηκαν· μὲ τὸ δίκιο τους. Μὰ ποιός τοὺς ἀκούει; Ὅσο τοὺς ἀκοῦν καὶ στὴ Γαλλία, ποὺ ἐπαναστάτησαν γιὰ τὸν ἴδιο λόγο. Κακό, μὰ γεγονός· ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων δὲν ξέρει φραγμοὺς, τοὺς σπάζει. Κ' ἐμεῖς ἐνῶ ἀπ' τόνα μέρος πασχίζομε νὰ συγκοινωνήσωμε καὶ σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Εὐρώπη, ἀπ' τἄλλο θέλομε ν' ἀντισταθοῦμε στὴν ἐξέλιξη, ποὺ θὰ μᾶς φέρη κατ' ἀνάγκη ἡ στενότερη συνάφειά μας μὲ τὸν πολιτισμό της. Τότε κόψτε τὴν Ἑλλάδα ἀπ' τὸν ἄλλον κόσμο, ἂν θέλετε κι ἂν τὸ μπορῆτε. Κινέζικη τακτική, ὅμως μόνο μ' αὐτὴ θ' ἀποφύγετε τὸ νόμο ποὺ φοβᾶστε, τὴν κυριαρχία δηλ. τοῦ κεφαλαίου, τὸ σημερνὸ πολιτισμὸ τῆς Εὐρώπης, τὸν ὁποῖο φοβᾶστε πάλι ἀπ' τἄλλο μέρος πὼς ὁ σοσιαλισμὸς θὰ τὸν ὁδηγήση στὸ χαμό του. Ὁ πολιτισμὸς αὐτός, θέλοντας ἢ μή, θὰ σᾶς κατακτήση. Ἂν σᾶς ἀρέση, γιατὶ τὸν τρέμετε; Ἂν ὄχι, βοηθῆστε τότε τὸ σοσιαλισμὸ νὰ τὸν ἀλλάξη. Μόνον αὐτὸς χτυπᾶ τὸ κακὸ στὴ ρίζα.

* * *

Νὰ καλέσωμε, ἂν εἶναι δυνατόν, πληθυσμοὺς ἀπὸ τὶς πόλεις στοὺς ἀγρούς! Ποιός λέει ὄχι; βρέστε μοναχὰ τὸν τρόπο. Μ' εὐχὲς καὶ λόγια τοὺς

κρυώση τὸ αἷμα περισσότερο ἀπ' ὅ τι ἔπρεπε. Ἴσως ὅμως νὰ συλλογίστηκε ὁ Ἀντρέας πὼς ἔχει κ' ἡ νύχτα τὴν καλοσύνη της, πὼς ἔχει καὶ τὸ σκοτάδι τἀγαθά του. Τὸ λοιπὸ δοκιμάσανε, ἀφοῦ δὲν ἔλεγε ὄχι μήτε ὁ φρόνιμος ὁ κ. Κούρης. Ἀργήσανε τἀποτελέσματα· στὴν ἀρχή, τὴν περέχυνε καὶ κρύος ἵδρος ποὺ τῆς εἴτανε δυτάρεστος καὶ ποὺ τὴν τζάκιζε. Λίγο λίγο στρωθήκανε ὡς τόσο οἱ θερμοκρασίες. Προσμένανε ὡς τὶς εἴκοσι ὀχτὼ τοῦ Φλεβάρη ὥστε στὸ τέλος τῶν τελῶνε κατεβοῦνε κ' οἱ πρωήσιες. Τὶς πρῶτες μέρες κατεβαίνανε μόνο δυὸ δυόμισι ὧρες ὕστερις ἀπὸ τὰ πενήντα κατοστόγραμμα ποὺ τῆς δίνανε· ὕστερις ἀπὸ μερικὲς δοκιμές, κόψκνε τὴ δόση σὲ δυὸ κομμάτια κ' ἔπαιρνε μόνο τὸ μισό, εἰκοσπέντε κατοστογραμμα· κατόπι, τὴ μισὴ δόση τὴ φύλαγε γιὰ τὰ μεσάνυχτα, νὰ μπορῆ νὰ κοιμᾶται ἥσυχη, καὶ τὴν ἄλλη μισὴ τὴν κατάπινε πρὸς τἀπόγεμα, προτοῦ θερμομετρηθῆ στὶς τέσσερεις ἥμιση. Τὰ σημεῖωνε ὁ Ἀντρέας ταχτικὰ καὶ τὸ σημειωματάρι του ἔδειχνε συνάμα τὴν πρόοδο ἀπὸ τὴν τρίτη δεκατρεῖς τοῦ Φλεβάρη καὶ τὴ δυσκολία ποὺ εἶχε τὸ καινούριο τὸ γιατρικὸ νὰ ἐνεργήση, νὰ τῆς σηκώση τὴ θέρμη· 38°5-38°3 (στὶς τέσσερεις ἥμιση)—κρυογ. 36°4 (ἕξη καὶ εἴκοσι,) 38°5-38°2 (τέσσερεις ἡ ὥρα)—κρυογ. 36°3 (ἕξη καὶ σαράντα,) 38°7 (στὶς ἕξη τὸ πρωΐ, ἂν καὶ πῆρε κρυογ. τὸ βράδι)—κρυογ. 38° (στὶς ἑντεκα)—κρυογ. 36°4 (τέσσερεις ἡ ὥρα), 38°5 (δίχως κρυογ. τὸ βράδι)—κρυογ. 36°3, 38°7—κρυογ. 37°6, 38°5—κρυογ. στὶς ἐννιὰ τὸ πρωΐ 36°8, 39°1 κρυογ. 36°2, 38°2—κρυογ. 37°7, 37°5—κρυογ. 36°4, 37°7—κρυογ. 37°3, κρυογ. πρωΐ καὶ βράδι ἀπὸ δῶ κι ὁμπρὸς 37°7-37°3, 37°7-37°2, 36°7-37°3, 37°3 38°, 36°5-36°9.

Πῆρε τὴν ἀνάσα του ὁ Ἀντρέας σὰν εἶδε κατόπι τοὺς 36°5 36°9· μὰ τὴν τρίτη, δεκατρεῖς, ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὸ Μπ..., ἀκόμη σκοῦρα, πολὺ σκοῦρα τἄβλεπε ὅλα καὶ πειδὴς εἶχε τὸ συνήθειο νὰ παρατηρῆ τὰ καθέκαστα, νὰ σημειώνη τοὺς λογισμοὺς του ὅσο σημεῖωνε καὶ τὶς θερμοκρασίες, τοῦ φάνηκε πὼς κάποια ἰδέα, κάποιος πόθος, κάποια λαχτάρα, ἐνῶ ἔτρεχε τὸ τραῖνο πρὸς τὸ Παρίσι, τρελλὰ τονὲ συνεπαίρνανε, καὶ συλλογίστηκε πὼς ἀφότου ἀρρώστησε ἡ Κατινούλα, δὲν ἔβαλε τέτοιο πρᾶμα μὲ τὸ νοῦ του· ἤθελε τώρα, ἤθελε κι ἀφτὸς νὰ πεθάνη, κι ὄχι γιατὶ τἄκουσε ἀπὸ τὴν Κατινούλα, μὰ γιατὶ τοῦ ἐρχότανε ὁ θάνατος σὰν ἀπαραίτητη ἀνάγκη τῆς καρδιᾶς του. Ὁ ἴδιος ἄθρωπος ποὺ ὡς τότες ἤθελε τὴ ζωή, γιὰ νὰ γλυτώση τὴν Κατινούλα, γιὰ νὰ τῆς ἀφιερώση τὴν ὕπαρξή του, τὴν ὕπαρξη λὲς καὶ τὴν ἀποτίναζε ἀπὸ πάνω του, σὰ νὰ τοῦ εἴτανε τίποτις ἀνώφελο καὶ περιττό. Μήπως ἀπελπιζότανε τάχα πὼς δὲ θὰ τὴ γειάνη καὶ γύρεβε νὰ τὴν ἀκολουθήση, νὰ τὶς ἀκολουθήση καὶ τὶς δυὸ του στὸν Ἅδη; Μήπως ἡ ἀγάπη τοῦ θέριζε τὰ σωθικά του; Ἡ ἀγάπη θἄτανε μὲ τὸ δίχως ἄλλο, πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά, ποὺ τοῦ ἔφερνε τὴ σκέψη τὴ θλιβερή. Θἄτανε, πιὸ σωστὰ νὰ τὸ ποῦμε, ἡ ἀπελπισιὰ κ' ἡ ἀγάπη μαζί, ἀχώριστες, ἀδερφωμένες. Κάποιο προαίστημα τῆς τύχης τῆς δικῆς του θὰ τὸν παράδερνε. Ἡ Κατινούλα, καὶ νὰ γινότανε καλά, τί μποροῦσε ποτέ της νὰ τοῦ εἶναι τοῦ Ἀντρέα; Μποροῦσε τάχα, εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ Ἀντρέας νὰ ξεχάση τὴν Ὅλια—ἢ καὶ δέφτερη ἀγάπη νὰ κάμη; Ῥητά, ξεδιαλεστά, παστρικά, δὲν τὰ ξεκαθάριζε ἀφτὰ μὲ τὸ νοῦ του. ἀφοῦ ὁ νοῦς του δὲν πήγαινε ὡς ἐκεῖ, ἀφοῦ ἡ ἀρρώστια μήτε τὸν ἄφινε νὰ πλάθη τόσο μακρινοὺς στοχασμούς. Τἄννοιωθε ὅμως ὅλα στἀπόβαθά του· ἴσως νἄννοιωθε ἀνήξερά του καὶ τὴ δική του τὴν ἀρρώστια, ποὺ ἀπὸ τὰ λημέρια τοῦ Χάρου ὁλοένα ζύγωνε νὰ τὸν ἁρπάξη.

Ἀπὸ τὶς δεκατέσσερεις τοῦ Φλεβάρη ὅπου γυρισε στὸ Παρίσι, ὡς τὶς εἴκοσι τέσσερεις ὅπου ξανα-

καλοῦν ὁλοένα οἱ γαιοκτήμονες καὶ στὴ Γαλλία καὶ στὴ Γερμανία. Μὰ λογαριάζουν δίχως τὸ κεφάλαιο. Αὐτὸ μαζεύεται ὅπου κέρδος πιὸ πολὺ καὶ τόκος. Κι αὐτὰ τὰ βρίσκει εὐκολώτερα στὴ βιομηχανία. Τὸ κεφάλαιο εἶναι ποὺ τραβᾶ τοὺς ἐργάτες τῶν ἀγρῶν στὶς πόλεις. Κ' οἱ δικοί μας ἀγροὶ εἶναι, ἀλήθεια, δίχως χέρια. Ἀλλὰ ποιός μπορεῖ νὰ τὰ κρατήσῃ νὰ μὴ φύγουν στὴν Ἀμερικὴ τὰ χέρια; Τὸ μικροκεφάλαιο στὶς ἐπαρχίες δὲν τρελλάθηκε νὰ ριψοκινδυνέψῃ στὴν καλλιέργεια χωραφιῶν. Πιὸ καρποφόρα καὶ πιὸ σίγουρα εἶναι τὰ προστυχίσματα καὶ τὰ μικροδάνεια στοὺς ψωροκτηματίας. Τὰ πρωτογενῆ παραγωγικὰ μέσα στοὺς ἑλληνικοὺς ἀγροὺς δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν ἐποχή μας. Ἂν ἔχετε, ρίξτε κεφάλαια σ' αὐτοὺς καὶ θὰ βρεθοῦν τὰ χέρια, ὅπως βρίσκονται καὶ στὴ βιομηχανία. Μὲ εὐχὲς καὶ γνώμες τῶν καλλίτερων δὲν γυρνοῦν τὰ χέρια στοὺς ἀγρούς. Βάση πραγματικὴ ἄς μοῦ δώσουν οἱ καλλίτεροι, ὄχι λόγια. Σὲ ἰδεολογίες θαλασσώνουν οἱ ἀστικοί μας πλουτολόγοι.

Ἔπειτ' ἀπ' αὐτὰ ὁ πρῶτος πλουτολογικὸς παράγοντας στὴν Ἑλλάδα εἶναι καὶ *πρέπει* νἆναι, κατὰ τὸ Ραμᾶ, ἡ γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Γεωργία καὶ κτηνοτροφία σὲ μιὰ χώρα κατ' ἐξοχὴν ὀρεινή. Καὶ τὴ θάλασσα, ποὺ περιβρέχει τὰ τρία τέταρτα ἀπ' τὰ σύνορά της, τὴν ξεχνᾶ. Ξεχνᾶ πὼς τὴν ἀνάπτυξή μας, μικρὴ μεγάλη, τὴ χρωστοῦμε κατὰ πρῶτο λόγο στὸ ναυτικό μας ἐμπόριο. Γεωργία καὶ κτηνοτροφία, πατριαρχικό, φεουδαλικὸ καθεστώς, κοτσαμπασίστικος εὐλαβὴς πόθος. Ἐκεῖ θέλομε νὰ περιορίσωμε τὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς λαοῦ, ποὺ διεκδικεῖ τὴν ἐκπολιστικὴ ὑπεροχὴ στὴν Ἀνατολή. Ἀλλὰ καὶ γεωργικὸ ἂν εἶταν μόνο τὸ μέλλον τῆς χώρας μας, στὴν ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε, αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ παρὰ μόνο μὲ τὴ μεγάλη καλλιέργεια, τὶς μηχανές, τὰ τεχνικὰ ἔργα, δηλ. μὲ τὸ κεφάλαιο, τὸ ὁποῖο, ὅπου πατήσῃ, ἔχει τοὺς ἴδιους νόμους ἀνατροπῆς τοῦ καθεστῶτος (συγκέντρωσή του σὲ λίγα χέρια, ἀφανισμὸ συνεπῶς τῆς μεσαίας τάξης, μετατροπὴ τοῦ μικροεπαγγελματία ἢ μικροκτηματία σὲ προλετάριο), ἐξάλλου πάλι γιὰ τὴν ὥρα θέλομε σιδηροδρόμους, ἠλεκτρικὰ τραμ καὶ φῶτα, σχολεῖα, μέγαρα, στάδια, πλατεῖες, πάρκα, δρόμους, βιβλία, ἐφημερίδες, ἀφίνω τἄλλα χρειώδη τῆς καθημερνῆς ζωῆς. Μὰ ὅλ' αὐτὰ ποιός τὰ παράγει; Οἱ ἀγρότες ἢ οἱ κτηνοτρόφοι; Ἐργάτες, προλετάριοι δὲν εἶν' αὐτοὶ ποὺ κάνουν καὶ δουλεύουν στοὺς σιδηροδρόμους, ποὺ χτίζουν τὰ σπίτια, ποὺ τυπώνουν τὰ βιβλία, ἀκτήμονες κι ἀποχειροβίωτοι, καθὼς κι ὁ ἐργάτης τῆς φάμπρικας καὶ τοῦ Λαυρίου, ὁ ναύτης τοῦ καραβιοῦ, ὁ φορτωτής, ὁ δουλευτὴς τοῦ μώλου; Καὶ ἀκτήμονες δὲν εἶναι οἱ χιλιάδες ποὺ μεροδουλεύουν στοὺς μικροκάμπους τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Μωριᾶ, οἱ περβολάρηδες τῆς Κέρκυρας, οἱ ψαράδες τῶν γιαλῶν, οἱ σφουγγαράδες τῆς Ὕδρας; Ἀφίνω τοὺς δουλοπάροικους τῶν τσιφλικιῶν τῆς Θεσσαλίας.

Ὅλοι οἱ ἀπόκληροι αὐτοί, οἱ παραμελημένοι, οἱ πιεζόμενοι, οἱ ἐκμεταλλευόμενοι, ποὺ ζοῦν σ' ἀμάθεια καὶ πνευματικὸ σκοτάδι καὶ ἀπελπιστικοῦ βαθμοῦ στερήσεις (*) δὲν εἶν' ἔδαφος ἀρκετὸ γιὰ μιὰ διαφωτιστική, ἀναμορφωτικὴ προπαγάνδα; Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ δὲν εἶναι ἱκανὸ ν' ἀνάψῃ μιὰ ἐπανάσταση (**), ποὺ νὰ ρίξῃ τὴ ζωή, τὴν κίνηση τοῦ πνεύματος στὸν τόπο; Ἢ περιμένομε ἀναμόρφωση ἀπὸ τὴν καλὴ θέληση τῶν ἀτόμων ποὺ τοὺς κυβερνοῦν, ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες, τὴν τάξη δηλαδὴ ποὺ τοὺς ἐκμεταλλεύεται καὶ τοὺς πιέζει; Ἀπὸ τἀπάνω ἀναμόρφωση ποτὲ καὶ πουθενὰ δὲν ἦρθε. Μᾶς τὸ λέει ἡ ἱστορία. Ἢ μὴν προσμένομε κ' ἐμεῖς τὸν ὑπουργό, ποὺ βλέποντας τὸ λογικό, θὰ μπάσῃ ἄξαφνα τὴ ζωντανὴ γλώσσα στὴν παιδεία, ἢ τὸν ἄλλον ποὺ θὰ ξυπνήσῃ μέσα του ἡ ἀγαθὴ θέληση νὰ καλοδιοικήσῃ τὸ κράτος; Σὲ συμφέροντα βαθειὰ εἶναι ριζωμένα τὰ κακά. Εὔκολα οἱ πάτριοι δὲν παραδίνουν τὴν κυριαρχία, τὴ λεία ποὺ νέμονται μὲ τὸν ὑπνωτισμὸ τοῦ πλήθους. Καὶ τὸ συμφέρον ἐκείνων ποὺ μᾶς κυβερνοῦν εἶν' ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ κακοδιοίκησή μας. Ὁ ἀνισόσκελος προϋπολογισμὸς πρῶτος καὶ κύριος πλουτολογικὸς παράγοντάς των. Οἱ μικροπόνηροι, ποὺ φαντάζεται ὁ Ραμᾶς πὼς διοικοῦν τὸ κράτος, μονάχα κόκαλα ξεψαχνισμένα γλύφουν.

* * *

Ἀπὸ τὰ κάτω πάντα ἀναγεννήθηκαν τὰ ἔθνη κ' οἱ ἀναμορφωταὶ ἀπ' τὰ κινήματα γεννιοῦνται πάντα. Μὰ οἱ ἐχθροί μας θ' ἀναπαυθοῦν, ἂν δοκιμάσωμε κ' ἐμεῖς νὰ κινηθοῦμε! Τὸ πλῆθος τὸ ἀσύνταχτο, τὸ ἀνίκανο νὰ ἐννοήσῃ, θὰ πράξῃ ὅ,τι τοῦ σφυρίξουν ἐκεῖνοι συκοφαντικά.

Ἀσύνταχτο· νὰ τὸ συντάξωμε, αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα, τὸ ἔδαφος τῆς δράσης. Ἀνίκανο νὰ ἐννοήσῃ· νὰ τὸ φωτίσωμε, νὰ τοῦ ἀνοίξωμε τὰ μάτια, νά, ὁ ἀγῶνας. Μὰ οἱ ἐχθροί μας θὰ ρεκάξουν· ρέκαξαν κι ἄλλοτε καὶ ἡ ὠφέλεια δική μας βγῆκε. Ἂν ἔχομε ζωή, ἀγῶνα πρέπει νὰ γυρεύωμε κ' ἕτοιμοι νἆμαστε γιὰ τὴ θυσία. Σπατάλη ἠθικῶν δυνάμεων ὁ ζωντανὸς δὲν τὴ λυπᾶται· σπόρος ποὺ σκορπισθῆ, ἄδικα δὲν πάει. Ὁ ζωντανὸς πόλεμο θέλει πάντα· ὁ πόλεμος φέρνει στὴ νίκη· κι ὄχι ὁ δισταγμὸς κι ὁ φόβος. Σάπια εἶναι ὅλα γύρω μας κ' ἰδανικὰ καὶ καθεστῶτα.

Σ' αὐτά, στὴ σαθρὴ καὶ στάσιμη παράδοση ἀπακκουμποῦν οἱ πάτριοι καὶ μᾶς πολεμοῦνε. Στὸ λαό, ποὺ γιὰ τὴ γλώσσα του ξεσπαθώσαμε, εἶναι ἡ μόνη ἐλπίδα, ἡ μόνη σωτηρία. Ἀλυσσωμένος εἶναι ἀπ' τὶς προλήψεις, τὸ πνεῦμα κ' ἡ ψυχή του πλέει στὸ σκοτάδι. Στὸ πλάϊ του εἶν' ἡ τάξη μας, ὄχι στοὺς μουχλιασμένους τοὺς ἀστούς, ποὺ μάταια τοὺς χτυπᾶμε τὴ θύρα. Μόνο ὁ λαὸς μπορεῖ νὰ ἑνωτισθῆ τὸ λόγο μας, γιατὶ ὁ λόγος μας βγαίνει ἀπ' τὴν ψυχή του. Μὲ τὴ δύναμή του στήριγμά μας, ἂς γίνωμε ἀπαιτητὲς τοῦ δίκιου μας κι ὄχι νὰ μένωμε ἱκέτες ἀφεντάδων, ποὺ μᾶς περιφρονοῦν ὡς τώρα ἀπ' τὸ ἀσφελὲς καὶ χλευάζουν.

Ὁ φίλος μου Ραμᾶς ἔχει, λέει, σχέδιο ἐνεργείας δικό του. Ἂς τὸ προσμένωμε. Ἕνα τοῦ λέω μονάχα τελειώνοντας. Μὲ σχέδια καὶ μὲ βιβλία δὲν γίνονται ἀναμορφώσεις. Τὸ θαῦμα τὸ τελεῖ μονάχα ἡ ἐξέλιξη. Αὐτὴ μᾶς κράζει βροντερόφωνα κ' ἐμᾶς. Θέληση μόνο μᾶς λείπει νἀκούσωμε τὴν κραυγή της καὶ δύναμη νἀπαλλαχθοῦμε ἀπὸ νεκρὲς παράδοσες κι ἀπὸ βιβλία. Αἰώνων συντηρητισμὸς μᾶς δένει πνεῦμα καὶ ψυχή, θολώνοντας τὴν καθαρὴ ἀντίληψη τοῦ ἔξω κόσμου. Ἂν φωτισθοῦν τὰ μάτια, ὡς ἀπὸ θαῦμα, θὰ δοῦν ὅτι στὸ ζήτημά μας μιὰ εἶν' ἡ ἀλήθεια: Ἡ ἐκτίμηση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας χωρὶς προλήψεις. Αὐτὴ μᾶς δείχνει καθαρὰ ποιός εἶναι ὁ ἀναμορφωτικὸς ὁ δρόμος.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

(*) Φτώχεια δὲν ἔχομε στὴν Ἑλλάδα, λέει ὁ Ραμᾶς. Ἤθελα νἄξερα πῶς φαντάζεται τὴ φτώχεια σ' ἔθνη. Φτώχεια δὲν ἔχομε! Σὰν νἄν' εὐμάρεια ἡ ἀποκτηνωτικὴ ὀλιγάρκεια τοῦ Ἕλληνα ἀγρότη ἢ ἐργάτη, σὰν νὰ συντελῆ αὐτὴ στὴν ἀνάπτυξη τῆς ζωϊκῆς του δύναμης, σὰν νὰ μὴν εἶναι σημάδι πολιτισμοῦ κοτώτερου βαθμοῦ τὸ ὅτι τοῦ φτάνει γιὰ προσφάγι τὸ πράσσο κ' οἱ ἐλιές, ἢ ὁ τσίρος κ' ἢ ἀγγουροσαλάτα! Λαὸς ποὺ δὲν αἰσθάνεται ὑλικὲς ἀνάγκες πρῶτα, δὲν θὰ αἰσθανθῆ ποτὲ πνευματικές, κι ἀναγέννηση πνευματικὴ τοῦ τόπου μας ἂς μὴν προσμένομε, ὅσο αὐτὴ δὲν ἔχει τὴ ρίζα της στὴν ψυχή, στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ λαοῦ μας. Τὸν κανόνα αὐτὸ δὲν τὸν παρέβη κανένα ἔθνος.

(**) Ὅταν λέω ἐπανάσταση, δὲν ἐννοῶ νὰ πάρῃ ὁ λαὸς τὰ ὅπλα στὰ χέρια. Μεταχειρίζομαι τὴ λέξη στὴ νεώτερη κοινωνική της σημασία.

γύρισε στὸ Μπ..., περάσανε δέκα μέρες ἀνήσυχες, ταραγμένες, ἐλεεινές. Τὴν παρασκεβή, δεκάξη, ἔγραφε ἡ Κατινούλα ἕνα γραμματάκι καλό. «Ἀγαπητέ μου ἀφέντη, στὴ στιγμὴ σηκώθηκα, τέσσερεις παρὰ τέταρτο, καὶ εἶμαι ἀκόμη λιγάκι πιὸ δυνατὴ παρὰ ἐχτές. Ἂν ζακολουθήσω ἔτσι, θἀπορήσετε, σὰ φτάσετε, μὲ τὴ δύναμή μου· ἡ Βιχτώρια μοῦ ἔδωσε ψὲς τὸ βράδι ἀκόμη ἕνα χουλιαράκι σιρόπι μορφίνα, καὶ ἰδέα δὲν ἔχετε τί θεῖα ποὺ κοιμήθηκα τόντις, ἀφοῦ ὁ κ. Σεβιλὰς ποὺ ἦρθε στὶς δέκα νὰ μ' ἀλλαξοδέσῃ, σάστισε μὲ τὴν ὄψη μου. Σήμερα τὸ πρωΐ, ποὺ ψὲς τὸ βράδι δὲν πῆρα κρυογενίνα, ἡ θερμοκρασία μου 38°5. Ὡςτόσο πεινοῦσα στὸ μικρό μου τὸ πρόγεμα σὰν ξύπνησα, καὶ τὸ μεσημέρι ἀκόμη πεινοῦσα· ἔφαγα κοττόπουλο μὲ ὄρεξη, τυρὶ κρέμα, καὶ ἕνα κομμάτι ψωμί· τώρα κατεβαίνει κι ἀφτό· θερμομετρήθηκα τώρα τώρα, 36°3· ἤπια καὶ μιὰ μεγάλη μεγάλη τσάσκα ζουμί· ὁ κ. Κούρης θἄναι ἀπόψε φχαριστημένος· ἀπόψε θὰ φάω ψάρι. Θαῤῥῶ, ἀφέντη, πὼς ἡ κρυογενίνα μοῦ κάνει πολὺ καλό· δὲν ἱδρώνω καὶ τόσο, σὰν τὴν παίρνω· μὰ εἶναι κρύος ἵδρος ποὺ κάποτες μοῦ φαίνεται δυσάρεστος. Ὅλους σας μ' ὅλη μου τὴν καρδιὰ σᾶς φιλῶ.»

Ἡ ὄρεξη, ἀλήθεια, νι ἀπὸ τὶς δεκαπέντε, ἄρχιζε νἀνοίγῃ. Ὁ ὕπνος της πιὸ ἀναπαφτικός, κοιμότανε τὴ νύχτα, κοιμότανε ἀκόμη καὶ τὴ μέρα· λαχταροῦσε λαχταροῦσε ἀνάσα ὁ ἀφανισμένος της ὀργανισμός. Τὰ σφιξίματα τοῦ στομαχιοῦ πιὸ σπάνια καὶ τοῦτα· πού καὶ πού. Τῆς δίνανε δυναμωτικά, φρόντιζε γιὰ τὰ καθέκαστα ὁ κ. Κούρης, καὶ γιὰ τὸ βήχα ποὺ μόλις ἀκουγότανε πιά, καὶ γιὰ τὸ λάρυγγα καὶ γιὰ τὸ σάλιο, γιὰ ὅ τι θέλεις. Μ' ἕνα λόγο, ἴδια ἡ Κατινούλα ἔννοιωθε πὼς πήγαινε καλήτερα· τὸ βραδήσιο τὸ σιρόπι μορφίνα, τὸ πῆρε μιὰ φορά· ἔπειτα, λέει, δὲν τὸ εἶχε ἀνάγκη νὰ κοιμηθῆ. Μόνο τὴ δεφτέρα, δέκα ἐννιά, ἔμοιαζε κάπως πιὸ ἀνήμπορη. «Δὲ σηκώθηκα σήμερις, ἐπειδὴ κ' εἴμουνε πάρα πολὺ κουρασμένη. Δὲν ἔχω διόλου ὄρεξη. Μὰ δὲν ἀπελπίζουμαι· θὰ ξανάρθῃ· πομονή. Ἐκεῖ ποὺ δὲ θὰ τὸ προσμένουμε, ἄξαφνα· μιὰ μέρα, ὅλοι μου οἱ πόνοι θὰ πάψουνε· ἡ φούσκα εἶναι ποὺ δὲ λιγοστέβει. Πάντα τὸ ἴδιο. Τί πρήξιμο, Θέ μου! Ἀχ! ὅταν ἡ φούσκα ξεπρηστῆ, νά, τύχη μας, τύχη ποὺ θἄναι, ἀφέντη.»

Καὶ τὶς εἴκοσι δυό, πέμτη, πάλε ὁ πόνος ἐκεῖνος ὁ φριχτός. Δὲ σηκώθηκε. «Τί νὰ σηκώνεται κανένας; Γιὰ νὰ μοῦ στρώσουνε τάχα τὸ κρεββάτι; Ἀχ! καὶ τί θὰ πῆ κρεββάτι στρωμένο ἢ ἄστρωτο; Τίποτα δὲν εἶναι καὶ δὲ φελᾶ.»

Τὶς εἴκοσι τρεῖς, παρασκεβή, διαβάζοντας ὁ Ἀντρέας τὸ σάββατο εἴκοσι τέσσερεις τί τοῦ ἔγραφε παρατήρησε πὼς σύντομα τοῦ ξηγοῦσε ἡ Κατινούλα κάτι πράματα ποὺ φαρδιὰ πλατιὰ τὰ ἤξερε ὁ Ἀντρέας, ποὺ τὰ μελετοῦσε τἀναμελοῦσε ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ γυρισμοῦ του στὸ Παρίσι καὶ ποὺ τοῦ χαλνούσανε τὴ ζωή του, μὴν ἀφίνοντας τὸ δύστυχο νὰ χαρῆ γιὰ ὅσα ἔβλεπε καλὰ καὶ καλήτερα στὰ γράμματά της. «Ἡ ὄρεξή μου, χωρὶς νὰ εἶναι περίφημη, ποτέ της ὅμως δὲν πέφτει· βαστιέται. Μὰ ἡ ἀδυναμία μου τόντις μεγάλη. Ὁ κ. Κούρης ἦρθε καὶ μοῦ εἶπε πὼς ἀπὸ γιατρικὴ ἔποψη πολὺ καλὰ πηγαίνω, πὼς μόνο ἀπὸ ἔποψη χειρουργικὴ δὲν τὰ πάμε ὅπως πρέπει, πὼς ἅμα ἡ φούσκα πάψῃ νὰ μοῦ πονῆ, ἅμα ξεπρηστῆ, θὰ πάρουμε ἀμέσως ἄλλο δρόμο. ἀμέσως ὅλα θἀλλάξουνε. Τὸ πιστέβω καὶ ἐγὼ μὲ βεβαιότητα καὶ σᾶς φιλῶ μὲ τὴν καρδιά μου, καθὼς καὶ σᾶς ἀγαπῶ, μόνη μου ἐσεῖς καὶ μοναδικὴ φαμελιά μου. Νὰ προσμένουμε λοιπὸν ἀλλαγὴ ἀπὸ τὴ φούσκα.»

Ἡ φούσκα καὶ πάντα ἡ φούσκα! Ὁ κόμπος ἀφτὸς εἴτανε.

Ὁ κ. Κούρης, ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγε τῆς Κατινού-

Τ Α Ξ Ι Δ Ι

Παράγγειλα τοῦ Καουστζῆ γελάδα πρὶ νὰ φύγω,
νὰ δίνει γάλα δέκα σίρ, βαριὰ καλκουτιανά,
νὰ πίνουν τὰ παιδιὰ πολὺ, οἱ παραμάννες λίγο,
νὰ πίνει κι' ἄλλος μας κανεὶς σὰν τύχει καὶ πεινᾶ.
Κι' ἔφερες, γιά σου Καουστζῆ,
γελάδα μὲ μοσκάρι.
Μιάζουν, καημένε Θοδωρῆ,
σὰν ἥλιος καὶ φεγγάρι.

Καὶ ξημερώνει ἡ πρώτη ἀβγὴ, καὶ νά φωνὴ μεγάλη
βουύζει «Τ' ἄρρωστο παιδὶ τρεχᾶτε τὶ πεινᾶ!»
Ἕνα ποτῆρι ἁρπάζω ἐγώ, κανάτια ἁρπάζουν ἄλλοι,
μὲ μιὰ γαβάθα ἀπ' τὶς βαθιὲς ἡ ἅγια ξεκινᾶ.
Μέσ' στὸ βαπόρι, Καουστζῆ,
ὅλοι θὰ πιοῦμε γάλα.
Ποῦ 'σαι, καημένε Θοδωρῆ,
νὰ πιεῖς κι' ἐσὺ μιὰ στάλα;

Κι' ἀπὸ μακριὰ ξανοίγουμε στὴν πλώρη τὴ γελάδα
ποὺ κάπως δείχνει στὴ ματιὰ σὰ νὰ μᾶς καρτερεῖ. . .
Κι' ἀρμέγουμε ὅλοι ἀρμέγουμε μὲ ζῆλο στὴν ἀράδα,
μὲ ἀφτὴ μονάχα μιὰ κλωτσὰ μᾶς φίλεψε γερή.
Φοβοῦμαι κι' ἄλλες, Καουστζῆ,
μήπως κλωτσὲς μᾶς βρέξει.
Ποῦ 'σαι, καημένε Θοδωρῆ,
νὰ φᾶς κι' ἐσὺ πέντε ἕξη;

Κι' εἶπε τὰ χείλια γλύφοντας ὁ μάγερας μὲ χάρη
ποὺ σὰν πρησμένη ἡ σεβαστὴ τοῦ πρόβαλλε κοιλιὰ
«Διαβόντρου ἀλῆθια σατανᾶς ἀφτό 'ναι τὸ μοσκάρι·
»ὅλο τὸ γάλα τδφαγε ὡς στὴ στερνὴ σταλιά.»
Τρέχουν τὰ δάκρια, Καουστζῆ,
σὰν τὸ νερὸ τῆς βρύσης.
Ποῦ 'σαι, καημένε Θοδωρῆ,
νὰ μᾶς παρηγορήσεις;

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΑΠΟ ΠΑΛΙΑ ΣΕΡΤΑΡΙΑ

Ο Σ Τ Ι Χ Ο Σ

«Ὁ στίχος εἶναι ἱερὸ πρᾶμα»! Ἔλεγε μιὰ φορὰ ὁ Ψυχάρης. Καὶ τόσο βαθιὰ μοῦ ἐντυπώθηκε ὁ φιλοσοφικὸς ἐκεῖνος ἀφορισμὸς, ποὺ σὰ μουσικὴ ἀπὸ τότες ἀντιλαλεῖ μὲς στὸ νοῦ μου. Καὶ τὸ λέω καὶ τὸ ξαναλέω. «Ἱερὸ πρᾶμα ὁ στίχος».

Ὁ καλὸς ὁ στίχος βέβαια· ὄχι ὁ ἀχαμνός. Αὐτὸς εἶναι ἱεροσυλία.

Τί εἶναι ποὺ μᾶς τὸν κάμνει ἱερὸν ἕνα στίχο, ἕνα δίστιχο, ἕνα ποίημα; Ἄραγες τὸ μέτρο; Ὁ ρυθμός; τὸ πελεκημένο, τὸ τορνεμένο τὸ λεχτικό; Τίποτις ἀπ' σὐτά. Αὐτὰ ὅλα εἶναι δορυφόροι τοῦ ἄστρου ποὺ λαμπρύνει καὶ θερμαίνει τὸ ποίημα— τῆς ἀθάνατης τῆς Ἀ λ ή θ ε ι α ς.

Μὲ τὸ νὰ παρασταίνῃ πιστὰ ὅ,τι ἔχει ἔξοχο κ' εὐγενικὸ ὁ ἀνθρώπινος ὁ νοῦς, γίνεται ἱερὸς ἕνας στίχος.

Δύσκολη τέτοια παράσταση. Τόσο δύσκολη, ποὺ καλότυχος ὁ ποιητὴς ποὺ κατορθώνει στὴ ζωή του νὰ γράψῃ μερικοὺς ἱεροὺς στίχους!

Ὁ ἴδιος, ἂν εἶναι ἀληθινὸς ποιητής, ἂν ἔχῃ δηλαδὴ ὁ νοῦς του ὑλικὸ κατάλληλο γιὰ πσράσταση, τὸ νοιώθει πὼς κάθε του ἔργο εἶναι ἁπλὴ δοκιμή, ἁπλὸς ἀγώνας γιὰ νὰ παρασταθῇ ἀκέρια ἡ ἀλήθεια.

Γράφει ὅμορφο στίχο, κι ὡς τόσο κάτι τοῦ λείπει. Αὐτὸ τὸ κάτι πρέπει νὰ βρεθῇ, αὐτὸ τὸ μικρὸ τὸ σούφρωμα νὰ χαθῇ ἀπὸ τὴν ἤρεμη τὴν ἐπιφάνεια ποὺ καθρεφτίζει τὸν ποιητικὸ στοχασμό του. Ὄχι γιὰ νὰ γίνῃ ὡραῖος ὁ στίχος, μόνο γιὰ νὰ ἱστορήσῃ ἀλάθευτα τὴν ἀλήθεια, καὶ νὰ γίνῃ ὡραῖος. Μιὰ μονάχη κάποτε λέξη, σ' ἄτοπη θέση βαλμένη, τὴν ταράζει καὶ τὴ σαλεύει τὴν ἐπιφάνεια, τὴ χαλνάει τὴν πιστὴ παράσταση. Κάθεται λοιπὸν ὁ ποιητὴς καὶ σπουδάζει, σπουδάζει ὥσπου νὰ βρῇ τὴ θέση ποὺ χρειάζεται ἡ λέξη στὸ μωσαϊκό του, γιὰ νὰ δώσῃ τὸ νόημα μὲ τὴ δύναμη καὶ μὲ τὸ χρῶμα ποὺ τοῦ ἀξίζει.

Ἄλλοτες πάλε δὲν εἶναι ἡ θέση, μόνο ἡ ἴδια ἡ λέξη ποὺ χρειάζεται. Ἡ λέξη ὑπάρχει, ἐπειδὴ ὑπάρχει τὸ νόημα. Μέρες περνοῦνε, κ' ἡ λέξη δὲ βρίσκεται. Ἔρχεται ὅμως ἡ ὥρα της, καὶ προβάλλει σὰ διαμάντι καὶ παίρνει τὴ θέση της στὸ ἱερὸ τὸ καλλιτέχνημα.

Ἔτσι δούλευε τοὺς στίχους του ὁ ἀθάνατος ὁ Σολωμός. Καὶ τὸν ἔχουμε ἀπόδειξη τρανὴ πὼς τὸ σύστημα τοῦ νὰ πελεκάῃ ὁ ποιητὴς μὲ ὑπομονὴ τὸ στίχο του ἀντὶς νὰ τινάζει σὰν πυροτέχνημα, κι ἂν εἶναι κι ἀδούλευτος, δὲν εἶναι καινούριο σύστημα, καθὼς θέλοινε νὰ ποῦνε μερικοὶ σημερινοὶ ἐδῶ στὴ Δύση, μόνε παμπάλαιο καθὼς ἡ τέχνη. «Οἱ μικροδουλειὲς κάμνουν τὸ τέλειο», εἶπε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, «ὅμως τὸ τέλειο μικροδουλειὰ δὲν εἶναι».

Μιὰ ἀπὸ τὶς χερότερες ψῶρες τῆς σημερνῆς ἐποχῆς εἶναι καὶ τὸ πολὺ τὸ διάβασμα. Ἀρρώστια τοῦ νοῦ, καὶ τὸ σύμπτωμά της, πολυμάθεια δίχως κρίση. Ἀγαπητοί μου νέοι, κι ἀγαπητότερές μου κοπέλλες, μὴν παραδιαβάζετε. Ρίξτε τα στὸ γιαλὸ τὰ χαδεμένα σας τὰ ρομάντσα. Σὰν κάθεστε τὸ βράδυ, ἀντὶς τόμους μωρολογιά, διαβάστε μερικοὺς καλοὺς στίχους. Ὁρίστε ἕνα δίστιχο γιὰ μιὰν ἀρχή, παρμένο κατὰ τύχη ἀπὸ τὸ Σολωμό. Πῆτε μου ἂ δὲν κρύβῃ τόμους ρομάντσα μέσα του·

«Κι ὅταν ἀκούγω ξένο παιδὶ κοντά μου
Μ ά ν ν α νὰ λέῃ, μοῦ σκίζεται ἡ καρδιά μου.

(1894) ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΠΕΡΑ...

Τὰ δάχτυλά σου ἀψόθυμο φτερώνουνε τὸ πιάνο
καὶ καρδιοχτύπι ἀγρίκητο μοῦ παίρνει τὴν ψυχή μου
πέρ'ἀφ' τὶς ἔγνοιες τὶς μικρὲς τῆς ζήσης τῆς σκλαβώτρας,
τόσα γλυκά, τολὺ γλυκά, ποὺ σβύνει μου κ' ἡ ἀνάσα.

Κ' οἱ σερενάτες σ' χλωμὲς μυστηριακὰ μοῦ λένε
νὰ πιῶ ὅλο τ' ἀπομύρωμα τῆς διάφανης ψυχῆς σου
καὶ μέσ' στὶς ἁρμονίες σου νὰ σὲ καληνωρίσω
μὲ μακαριὲς ἀλησμονιᾶς καὶ λιτανεῖες ἀγάπης

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΖΙΑΣ

ΣΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

τὸ γραφεῖο δρόμος Ζήνωνα 2 πουλιοῦνται ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ τὸ ἕνα καὶ 1,25 φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, τἀκόλουθα βιβλία: τοῦ ΨΥΧΑΡΗ «Τὄνειρο τοῦ Γιαννίρη» — τοῦ ΠΑΛΛΗ «Ἥλιος καὶ Φεγγάρι»—τοῦ ΦΩΤΙΑΔΗ «Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ Ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννητρα—τοῦ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης», «Μαζώχτρα καὶ Βρυκόλακας» καὶ «Νησιώτικες Ἱστορίες»—τοῦ Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗ «Οἱ σκιές μου»—τοῦ ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ «Τὸ Ἀνεχτίμητο» (δρᾶμα)—τοῦ ΗΛΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ «Θρησκεία καὶ Πατρίδα» —τοῦ ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ «Τὰ Παλιὰ καὶ τὰ Καινούρια» —τ ο Γ. ΑΒΑΖΟΥ «Ἡ ματιά»—τοῦ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ «Ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι» καὶ «Ὁ Ἄσωτος» (δράματα)—τοῦ ΛΟΓΓΟΥ «Δάφνης καὶ Χλόη» (μεταφρ. Βουτιερίδη)—τοῦ ΕΥΡΙΠΙΔΗ «Ἡ Μήδεια» (μεταφρ. Περγιαλίτη)—τοῦ ΣΟΦΟΚΛΗ «ὁ Αἴας» (εταφρ. Ζήσιμου Σίδερη).

Η ΙΛΙΑΔΑ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Ἀλεξ. Πάλλη δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 1/2 γιὰ τὸ εξωτερικό.

Ο ΑΘΡΩΠΙΝΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ τῆς κ. Ἀλεξάντρας Παπαμόσκου, χρυσοδεμένος, δρ. 1 1/2 καὶ φρ. χρ. 2 γιὰ τὸ ἐξωτερικό.

Τοῦ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ «Ἴαμβοι καὶ Ἀνάπαιστοι»—«Τρισεύγενη»—«Γράμματα»—«Ἀσάλευτη Ζωή», 6 δρ. ἀντὶς 12 ποὺ πουλιοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα. Γιὰ τὶς ἐπαρχίες 7,50 καὶ γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ 7 φρ. χρ. δίχως ἄλλο ἔξοδο γιὰ τὰ ταχυδρομικά. — Ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου», 3 δραχμές.

Τοῦ ΙΔΑ «Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἷμα.» δρ. 2.

Τοῦ Γ. ΜΑΡΚΕΤΗ Πλουτολογία (Δρ. 1) — Κριτικὴ τοῦ ἄδολου λογισμοῦ τοῦ Κάντ (δρ. 1) — Τὸ δασμολογικὸ ζήτημα στὴν Ἀγγλία (λεφτὰ 50)

λας, τἄγραφε ἀπαράλλαχτα καὶ τοῦ Ἀντρέα, γιατὶ ἀφότου ἀποχαιρέτησε τὴν Κατινούλα τὶς δεκατρεῖς τοῦ Φλεβάρη, ἔπιασε ὁ ἄθρωπος ἀλληλογραφία μὲ τοὺς γιατροὺς, ποὺ δὲν τέλειωνε. Ὁ κ. Κούρης τοῦ ξεδιάλιζε πὼς τὰ περισσότερα μπήκανε σὲ τάξη, πὼς τίποτα δὲν εἶναι, πὼς ὁ κίντυνος εἶναι ἡ φούσκα, ὁ σοβαρὸς ὁ κίντυνος. Τὴ λέξη κίντυνος τὴν ἔβαζε ὁ κ. Κούρης, κι ὁ Ἀντρέας τὸ γνώριζε πὼς δὲ βάζουνε οἱ γιατροὶ τέτοια λέξη στὰ μπόσικα. Τὸ πρήξιμο, νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμε, μποροῦσε νὰ καταντήσῃ σωστὸ πνίξιμο. Ἀπελπισμένος ὁ Ἀντρέας, μὰ ὡς καὶ στὴν ἀπελπισιά του ἐνεργητικός, εἶπε νὰ ρωτήσῃ τὸν κ. Χουΐταρη, νὰ τὸν παρακαλέσῃ, νὰ τοῦ καταδείξῃ σὲ τί θέση δεινὴ βρισκότανε ἡ ἄῤῥωστη, κι ὁ Χουΐταρης νὰ στοχαστῇ κανέναν τρόπο νὰ τῆς σηκώσῃ τὸ πρήξιμο, ἀφοῦ τὸ πρήξιμο τὸ φέρανε τὰ ῥάδια. Στὴν ἀρχὴ κιόλας ὁ κ. Χουΐταρης τοῦ εἶχε δηλώσει ῥητὰ πὼς τὰ ῥαδιογραφήματα, καὶ νὰ μὴν τὴ γιατρέβανε ἀκόμη, ἀδύνατο νὰ τὴ βλάψουνε. Νὰ ποὺ δὲν τὴ γιατρέβανε κι ὥστόσο νὰ ποὺ τὴ βλάφτανε.

Ὁ κ. Χουΐταρης τὸ πῆρε ἀνάποδα· θύμωσε. Καὶ τί μποροῦσε ἄλλο νὰ κάμῃ παρὰ νὰ θυμώσῃ; Νὰ τοῦ πῇ πὼς ἤμαρτο κ' ἔφταιξα; Ὄχι. Λογικὰ ἔπρεπε νὰ θυμώσῃ. Τοῦ ἀποκρίθηκε ξερὰ πὼς τὰ ῥαδιογραφήματα δὲ φταίνε στὸ παραμικρό, πὼς ἐκεῖ ποὺ τὴ ῥαδιογράφησε τὴ γιάτρεψε, πὼς τρόπος κανένας δὲν ὑπάρχει νὰ ξεπρηστῇ μὲ τὰ ῥάδια, πὼς ἡ ῥαδιογραφία δὲν ἔχει τέτοια μέσα στὴ διάθεσή της, καὶ στὸ τέλος πὼς τὸ πρήξιμο τὄφερε ἡ φουσκοφύμωση μοναχή της.

Ἀφτό, πῶς νὰ τὸ πιστέψῃ ὁ Ἀντρέας; Ὁ κ. Σεβιλάς, καὶ στὴν Κλινικὴ καὶ στὸ νοσοκομεῖο, ἄπειρες φουσκοφύμωσες εἶδε στὴ ζωή του· πρήξιμο ἀπὸ φουσκοφύμωση, κανένα. Τοῦ τὸ βεβαίωσε καὶ στὸ τελεφταῖο του τὸ ταξίδι.

Ἔπιασε ὁ Ἀντρέας κ' ἔγραψε τοῦ Σεβιλᾶ. Ἤθελε νὰ μάθῃ, λέει, ἀπὸ τί ἔπασκε ἡ Κατινούια καθαφτό, ἀπὸ ποῦ μποροῦσε ὁ κίντυνος νὰ ξετρυπώσῃ, ἂν τὸ πρήξιμο βαστοῦσε ἀπὸ τὰ ῥαδιογραφήματα, κι ἂν τὸ πρήξιμο τῆς φούσκας δὲν εἴτανε ἄξιο καὶ νὰ τὴν καταστρέψῃ τελειωτικά.

Ὁ τίμιος ὁ γιατρὸς τοῦ ἔδωσε ἀπάντηση σ' ὅλα του τὰ ῥωτήματα. Θετικὰ ὅμως, μ' ἕνα ναὶ ἢ μ' ἕνα ὄχι, δὲν ἀπαντοῦσε στὰ δυὸ τὰ στερνά. Συμπέραινε τὴν ἀπάντηση ἀπ' ὅλο τὸ γράμμα του ὁ Ἀντρέας· «Τὸ ξετύλιγμα τῆς ἀῤῥώστιας βλέπω καὶ πάντα σᾶς ἀπασχολεῖ. Ἀναντίλεχτο πὼς ἡ φούσκα εἶναι τὄργανο της τὸ πιὸ βαριὰ χτυπημένο καὶ κάμποσες περιπλοκές, τρομερὲς ὅλες τους, μπορεῖ νὰ βγοῦνε ἀπὸ τὴ φούσκα. Μὰ οἱ πικίντυνες περιπλοκὲς δὲ φανήκανε ὡς τὰ τώρα κι ἀπίθανο νὰ φανοῦνε. Ἡ φουσκοφύμωση, μάλιστα, ὅταν ἡ φούσκα μνήσκει φαρδιοάνοιχτη, ὅπως τῆς κυρίας Κατινούλας, εἶναι ἀῤῥώστια τοπική, δίχως καμιὰ χαραχτηριστικὴ ἀντίδραση ἀπάνω στὸν ὀργανισμό. Τὸ πιὸ σπουδαῖο τῆς ἀῤῥώστιας στέκει στὴ γειτονιὰ τούρητήρα καὶ τοῦ νεφριοῦ. Μὰ τὸ νεφρὶ μήτε τἄγγιξε τὸ φῦμα. Τὰ οὖρα πάντα κανονικὰ στὸ ποσό τους ἢ κάποτες καὶ ξεπερνοῦνε τὸ κανονικὸ τὸ ποσό, καθὼς κ' οἱ ἀποκενωμένοι χυμοὶ· ποτὲς δὲν ὕπαρξε λιγόστεμα στὰ οὖρα. Τὸ σύστημα λοιπὸν πάντα του λειτούργησε πρεπούμενα.

Οὔτε μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς πὼς τὸ κακὸ προέρχεται ἀπὸ τὴ φυματίωση τοῦ πλεμονιοῦ ἢ τοῦ λάρυγγα.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς τὸ περισσότερο ἔπαθε ὁ χωνεφτικὸς σωλήνας· συχνὰ ὅμως ὁ χωνεφτικὸς σωλήνας, σὲ τέτοιο εἶδος ἀῤῥώστιες, εἶναι μόνο καὶ μόνο ἀντιδραστικός. Μᾶς φανερώνει δηλαδὴ πὼς κάτι στὸν ὀργανισμό μας ἄσκημα λειτουργᾷ, χωρὶς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὰ σωστά του παθιασμένος.

Τὸ κάτω κάτω, ἔχουμε σήμερα προδεφτικὸ, ποὺ νὰ ποῦμε, ξεπεσμὸ τοῦ ὀργανισμοῦ. Δὲν ἔφταιξε, δὲν

'Ο ΝΟΥΜΑΣ,,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν 'Ελλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ 'Εξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, 'Ομόνοιας, 'Εθν. Τραπέζης Υπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιόδρομου, ('Οφθαλμιατρεῖο), Βουλῆς, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου ('Ομόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεῖα Στουρνάρα), 'Εξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα «'Εστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ὁδὸς Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλή). Στὸ Βόλο βιβλιοπωλεῖο Χριστόπουλου.

'Η συντρομὴ πληρώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τὰ γεροντόπαιδα.—'Ο λεκὲς τοῦ 'Αθηναϊκοῦ τύπου. — Τὰ ἐμπορικὰ λοιμοκαθαρτήρια.—Οἱ μεταρρυθμιστές !!!

Η ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ νεολαία πάσκει ἀπὸ **γεροντισμό**. *Τὸ ξέραμε κι ἀπὸ πρὶν αὐτό, μὰ ἡ ἀρρώστια τῆς φοιτηταριᾶς ξέσπασε πιὰ γιὰ καλὰ τώρα ποὺ τὸ 'Υπουργεῖο ἀποφάσισε νὰ στείλει μερικοὺς γέρους καθηγητόδες νὰ ξεκουραστοῦνε πάνου στὶς δάφνες τους. Ποῦ νὰ ξεκολλήσει ἀπὸ τοὺς γέρους ἡ φοιτηταριά, πῶς νὰν τοὺς ἀποχωριστεῖ ! Νέοι ποὺ νὰ περιφρονοῦν τὰ νιάτα καὶ ποὺ νὰ μένουν κολλημένοι σὰ στρείδια στὰ γηρατιά, τέτια γεροντόπαιδα μὲ γέρικες ἰδέες, γέρικα ἰδανικὰ καὶ γέρικη ψυχή, σὲ κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου δὲ βρίσκουνται. Βρίσκουνται ὅμως στὴν 'Ελλάδα, γιατὶ στὸν τόπο μας, φαίνεται, πρέπει ὅλα νἆναι* **ἀρχαιοπρεπῆ** *γιὰ νἄχουνε κάποια ἀξία, ὅλα καὶ πρόσωπα καὶ πράματα πρέπει νἄχουν τὴν ἡλικία τοῦ Παρθενώνα γιὰ νὰ μᾶς γίνουνται σεβαστά.*

Τέτια μᾶς τὴν πλάθουν τὴν ψυχή μας στὸ σκολιὸ καὶ μὲ τέτια σαπιοψυχὴ μᾶς παραδίνουνε στὴ ζωή. Ψυχὴ ποὺ νὰ λατρεύει τὰ γηρατιά, ποὺ νὰ κλωτσάει κάθε καινούρια ἰδέα, ποὺ νὰ τρέμει μπροστὰ σὲ κάθε νεωτεριστικὸ φανέρωμα.

Νὰ μὴ φύγουν οἱ γέροι ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο. *Ὄχι. Οὔτε ἀπὸ τὸ στρατό, οὔτε ἀπὸ τὸ Ναυτικό, οὔτε ἀπὸ τὶς Δημόσιες θέσες, οὔτε ἀπὸ πουθενά. Τὸ ἐναντίο· νὰ φύγουν οἱ νέοι καὶ στὴ θέση τους γέροι νὰ μποῦν. Ἔχουμε μπόλικους τέτιους. Στὴν ἀνάγκη, καταφεύγουμε καὶ στὸ Γεροκομεῖο, συμπληρώνοντας ἀπὸ τοὺς μουστερῆδες του τὰ* **ὀτελέχη** *μας.*

Τί τὰ θέτε ! Ὅταν τὸ 'Υπουργεῖο ζητάει νὰ καθαρίσει τὸ Πανεπιστήμιο ἀπὸ τοὺς γέρους καὶ ἡ φοιτηταριὰ ἀντιστέκεται, εἶναι νὰ χτυπάει κανεὶς τὸ κεφάλι του στὸν τοῖχο· γιατὶ τοῦτο τίποτ' ἄλλο δὲ φανερώνει παρὰ πὼς ὅλ' οἱ **νέοι** *(!) ποὺ σπουδάζουν ἐκεῖ μέσα, ἕνα ἰδανικὸ ἔχουν, πότε δηλ. νὰ γεράσουνε γιὰ νἀρχινήσουνε κι αὐτοὶ νὰ γίνουνται ὠφέλιμοι στὴν πατρίδα. Τέτιους νέους, εὐγνωμονώντας ἡ Πατρίδα, θ' ἀνοίγει τὰ χέρια της καὶ θὰν τοὺς στεφανώνει μὲ φάσκελα.*

★

ΑΞΙΖΕΙ νὰ πάρει κανεὶς τὸν κ. Πολύβιο Δημητρακόπουλο καὶ νὰ τὸν τρίψει στὰ μοῦτρα τοῦ 'Αθηναϊκοῦ Τύπου. Γιατὶ ὁ 'Αθηναϊκὸς τύπος φταίει γιὰ ὅλα ποὺ βγαίνει σήμερα καὶ τοῦ κατηγορεῖ, ἀποκαλώντάς τονε *λεκέ, ἀγύρτη* κτλ., ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ τύπος μὲ τὶς ἀδιάκοπες κι ἀηδέστατες ρεκλάμες του τὸν ἀναγνώριζε ἴσαμε χτὲς *δαιμόνιον* καὶ *μεγαλοφυέστατο* καὶ τοῦδινε ἔτσι τὸ δικαίωμα νὰ κάνει ὅποια . . . . . μεγαλοφυέστατη τσαχπινιὰ τοῦ κατέβαινε στὸ κεφάλι.

Πῶς ἀποκοτάει σήμερα ὁ τύπος νὰ γκρεμίζει μὲ σάτυρες, μὲ ἄρθρα καὶ μὲ ἐπιγράμματα τὸ δημιούργημά του ; Καὶ πῶς ὁ μεγαλοφυέστατος κ. Δημητρακόπουλος δὲ σοφίστηκε ἀκόμα, ἀντὶ νὰ χάνει τὸν πολύτιμο καιρό του ἀπαντώντας στὰ σαλιαρίσματα τοῦ ἑνὸς καὶ τἄλλουνοῦ, νὰ ξαναδημοσιέψει ὅσα πέρσι καὶ πρόπερσι γράψανε γιὰ τὴ μεγαλοφυΐα του οἱ ἴδιες οἱ ἡμερίδες κ' οἱ ἴδιοι οἱ συντάχτες ποὺ τονὲ βρίζουνε σήμερα ;

Ἂς ἀκούσει τὶς συβουλές μας καὶ δὲ θὰ ζημιωθεῖ. Τὴν ἀξίζει ἀληθινὰ μιὰ τέτια γερὴ σφαλιάρα ὁ τύπος μας.

★

ΚΟΝΤΑ σ' ὅλες τὶς ἄλλες συφορές, ἔχουμε τώρα καὶ τὸ φόβο τῆς πανούκλας, ποὺ ὅπου κι ἂν εἶναι, γράφουν οἱ «Καιροὶ» τῆς Τρίτης, μᾶς ἔρχεται, ἀφοῦ τόσον καιρὸ τώρα ἀπὸ κοντὰ μᾶς κορτετζάρει. Φαίνεται μάλιστα πὼς ἔχουμε καὶ μεῖς ὅλο τὸ κέφι νὰ τὴν ὑποδεχτοῦμε μεγαλόπρεπα, ἀφοῦ στὰ διάφορα λοιμοκαθαρτήρια ἡ Κυβέρνηση διορίζει ἄθρώπους, ὄχι γιὰ νὰ μᾶς φυλάνε ἀπὸ τὴν πανούκλα, ἀλλὰ γιὰ νὰ γεμίζουνε μὲ παράδες τὶς τσέπες τους.

'Η ἀλήθεια εἶναι πὼς ἔχουμε *ἐμπορικὰ* καὶ *ληστοπειρατικὰ* λοιμοκαθαρτήρια καὶ εἶναι νἀπορεῖ κανεὶς πῶς τέτια λοιμοκαθαρτήρια δὲν τἀποφάσισε ἀκόμα νἀρθεῖ ἡ πανούκλα νὰ μᾶς .... τὰ διοργανώσει καὶ νὰ μᾶς τὰ κάνει ἀθρωπινώτερα.

★

ΠΑΛΙΑ ἀλήθεια αὐτή, πὼς ὅλα τὰ μεγάλα ὀνόματα, οὐσιαστικὰ κ' ἐπίθετα, χάνουν τὴ σημασία τους στὸ Ρωμαϊκο. Νά, τώρα τελευταῖα τὴν ἔπαθε καὶ τὸ ἐπίθετο **ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΗΣ**, ἀφοῦ *μεταρρυθμιστὲς* αὐτοβαφτιστήκανε οἱ πέντε δέκα Θεοτοκικοὶ βουλευτὲς ποὺ φεύγουν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση γιατὶ ἐπιμένουν πὼς πρέπει νὰ μεταρρυθμιστεῖ τὸ 'Υπουργεῖο, νἀλειτάσουνε δηλ. οἱ τωρινοὶ 'Υπουργοὶ τὴ θέση, γιὰ νὰ τὴν πάρουν ἡ ἀφεντιά τους.

Ἄλλη μεταρρύθμιση, ἀπὸ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ 'Υπουργείου, ἀδύνατο νὰ δοῦν τὰ Ρωμαϊκα μάτια καὶ νὰ νιώσουν τὰ Ρωμαϊκα μυαλὰ γιὰ τὴν ὥρα.

Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Στὸν ἀγοπημένο μου
Γιάννη Γρυπάρη

Κ' ἡ Μαγδαληνή, γονατιστὴ ἐμπρὸς στὸ Σταβρωμένο, κλαίγει μὲ λυμένα τὰ μαλλιά, καὶ τὸ στῆθός της μὲ ἀντάρα ἀνεβοκατεβαίνει, καὶ τὸ μοιρολόγι της εἶναι μοιρολόγι παράξενο, πρωτάκουστο μοιρολόγι, μοιρολόγι ποὺ οὔτε ἀφτή, οὔτε κανένας ἄλλος τὸ καταλαβαίνει.

'Η Μαγδαληνὴ ἡ ἀφρόπλαστη, ἡ Μαγδαληνὴ ποὺ τὸ σῶμά της τὸ χνουδάτο σπάραζε μαστιγωμένο ἀπὸ τὴν ἀκαταμάχητη δύναμη, ἀπὸ τὸ ξεχείλισμα τῆς ζωῆς, ἡ Μαγδαληνὴ μὲ τὶς ἀχόρταγες τὶς ἀποθυμιές, ἡ Μαγδαληνὴ ποὺ ὅλο γύρεβε τὸν τύπο τὸν τέλειο τοῦ ἀρσενικοῦ, τὸ ταίρι της, καὶ ποὺ γιατὶ δὲν τὄβρισκε ἔπαιρνε δεξιὰ ζερβιὰ ὅ,τι πρόφταινε, κ' ἔτσι κορύφωνε τὴν ἄσβυστή της τὴν ἀποθυμιά, ἡ Μαγδαληνὴ ἡ ἄφταχτη στὴν ὀμορφιά, συναπάντησε ἕνα βράδυ στὴ στράτα της τὸν 'Ισᾶ, τὸ Σημίτη τὸν τέλειο, ποὺ τὸ πρόσωπό του τ' ἀχνό, τὸ λεφτομίσιδο, κ' ἡ λυγερή του ἡ κορμοστασιὰ ἔκαμε ν' ἀνατριχιάση τὸ κορμί της· καὶ στὴν ἀνατριχίλα της ἀπάνω φώναξε «νά τος !».

Κι ὁ 'Ισᾶ, ὁ Σημίτης ὁ τέλειος, τὴν πῆρε τὴ Μαγδαληνή, τὴ λάμια τῆς ἀγάπης, ἀπὸ τὸ χέρι, σὰ νὰ τὴν ἤξερε πάντα· μὰ χωρὶς νὰ προσέξη στὰ λιγωμένα της τὰ μάτια, χωρὶς νὰ προσέξη στὰ σπαρταριστά της τὰ χείλια, χωρὶς νὰ προσέξη στὸ ἀγαλματένιο της τὸ ξετριχήλισμα, χωρὶς νὰ προσέξη στὴ λάβρα τοῦ κορμιοῦ της, τῆς μίλησε γι' ἀγάπες ἀπόκοσμες, γι' ἀγάπες ἀτελείωτες, αἰώνιες...

Κ' ἡ Μαγδαληνὴ ἡ λάγνα δὲν κατάλαβε, καὶ μαγέφτηκε. Καὶ ξέχασε τὶς ἡμερούσιες της τὶς ἀγάπες κ' ἔπεσε καὶ προσκύνησε τὸν 'Ισᾶ τὸ Σημίτη τὸν τέλειο, καὶ τόνε λαχταροῦσε μερόνυχτα καὶ μερόνυχτα· καὶ τώρα πρὶ νὰ τόνε χαρῇ, πρὶ νὰ προφτάση νὰ τόνε χορτάση, τόνε βλέπει κρεμασμένο, γυμνὸ στὸ σταβρό, πιὸ ἀχνὸ ἀκόμα, πιὸ λεφτομίσιδο, καὶ μὲ πιὸ λυγερὴ κορμοστασιά !

Κ' ἡ Μαγδαληνὴ γονατιστὴ ἐμπρὸς στὸ Σταβρωμένο κλαίγει, μὲ λυμένα τὰ μαλλιά, καὶ τὸ στῆθός της μὲ ἀντάρα ἀνεβοκατεβαίνει, καὶ τὸ μοιρολόγι της εἶναι μοιρολόγι παράξενο, πρωτάκουστο μοιρολόγι, μοιρολόγι ποὺ οὔτε ἀφτή, οὔτε κανένας ἄλλος τὸ καταλαβαίνει !...

μπορεῖ νὰ κατηγορηθῇ χωριστὰ κανένα ὄργανο· μὰ τὸ καθένα παίζει τὸ ρόλο του καὶ βοηθᾷ στὴν ἀχαμνὴ τὴν κατάσταση.»

Νὰ λοιπὸν κ' ἐπιστημονικὴ ξεκαθαρισμένη γνώμη γιατροῦ. Κανένα ὄργανο δὲ φταίει. Φταίνε ὅλα κι ἀδυνατισμένα σκοτωμένα ὅλα τους, μολεμένα φαρμακεμένα ὅλα τους ἀπὸ τὴ φούσκα τὴν πρησμένη ποὺ μάζωνε μάζωνε μέσα της τὸ φαρμάκι καὶ δὲν τἄφινε ὄξω νὰ περεχυθῇ. Κι ἀφοῦ ἕνας τίμιος ἄθρωπος σὰν τὸ Σεβιλά, ὁ φίλος κιόλας τοῦ Χουΐταρη, δὲν ἀποκρινόντανε τοῦ 'Αντρέα πὼς ἀθῶα τὰ ῥάδια δὲν εἴτανε, ἀφτὸ θὰ πῇ πὼς ὁ 'Αντρέας εἶχε δίκιο νὰ τὸ θαῤῥῇ πὼς βλάψανε.

'Ο 'Αντρέας πίστεβε πὼς στὸν κόσμο ὑπάρχουνε οἱ 'Αταξίες, πὼς ἀφτὲς βασιλέβουνε, πὼς ἀφτὲς μᾶς κυβερνοῦνε, πὼς κακὸ δὲν εἶναι ποὺ ἀφτὲς νὰ μὴν τὸ φέρνουνε. Δὲν πίστεβε δηλαδὴ στὴν Εἱμαρμένη, δὲν πίστεβε στὴ Μοῖρα οὔτε στὰ Μοιρόγραφτα. Τί μοιρόγραφτα; 'Εδῶ γράψιμο δὲ χωρεῖ. Τέτοιες ἀταξίες γίνουνται, ποὺ ἀδύνατο νὰ τὶς προβλέψῃ ὅποιος κι ἂν εἶναι, ὄχι νὰ τὶς γράψῃ. Κοίταζε ὡστόσο, στὴν ταλαίπωρη τύχη τῆς Κατινούλας, πῶς ἔμοιαζε σὰ νὰ μοιρογραφήκανε τὰ παθήματά της ἕνα ἕνα μὲ τρόπο ποὺ δὲν μποροῦσες νὰ τἀποφύγῃς καὶ πάλεβες μὲ μιὰν ἀνώτερή σου 'Ανάγκη. Βρέθηκε μιὰ μέρα—γιὰ νὰ μὴν τὰ ξετάσουμε πάλε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀρχὴ τὰ ἱστορικά μας—βρέθηκε μιὰ μέρα νὰ μιλήση ὁ Κλυζιοὺς τοῦ 'Αντρέα γιὰ πυελονεφριά. Τὴ νοιάστηκε τότε; ὁ κ. 'Αρτός. Τὴ σακάτεψε. 'Η φουσκοφύμωση πῆρε τὸν κατήφορο. Ξαναμίλησε ὁ 'Αντρέας μὲ τὸν Κλυζιού. Καὶ χεροτερέψανε ἀκόμη τὰ πράματα. Πῆγε στὸ Μπ... μὲ τὴν Κατινούλα, γιὰ νὰ διορθώση ὁ Σεβιλὰς ὅσα τῆς χάλασε ὁ 'Αρτός. 'Ο κ. Σεβιλὰς στοχάστηκε τὰ ῥαδιοθεραπέματα. Τὴ ῥαδιοθεράπεψε ὁ κ. Χουΐταρης. Καὶ νά σου τὰ κατάντια μας. Μοιρόγραφα, ὅπως φαινόντανε—ἢ ἁπλὲς ἀταξίες, ὅπως τὸ ἤθελε ὁ 'Αντρέας;

Μὰ μήπως δὲν εἶχε τάχα ὁ 'Αντρέας κάποια παράπονα καὶ μὲ τὸν κ. Σεβιλά; Γιατρὸς ἀπὸ τοὺς σπάνιους. Πάντα ὅμως χειροῦργος. Κι ὁ χειροῦργος, ἀπὸ τὴ συνήθεια κι ἀπὸ τἀπάγγελμά του, δὲ βλέπει παρὰ τὸ χειρούργημα. Θὰ κόψῃ καὶ θὰ ῥάψῃ. Μὲ τὰ κοψίματα καὶ τὰ ῥαψίματα, τόσες φορὲς γλύτωσε ἀθρώπους ποὺ ὅλα τἄλλα τοῦ ἔρχουνται σὰν τιποτένια. Στὴν ὑγεία μόλις προσέχει. Γιὰ τὸ χειροῦργο, ὑγεία θὰ πῇ μαχαίρι, ζωὴ θὰ πῇ σμιλὶ καὶ θὰ σοῦ τὴ σακατέψῃ προτοῦ σοῦ τὴν ὀρθώση. Δὲν τὴν κατέχει τὴν τέχνη τοῦ γιατροῦ ποὺ παρακολουθεῖ τὸν ἄῤῥωστο βῆμα γιὰ βῆμα, ποὺ φοβᾶται μήπως κ' ἕνα πάτημα παραπανιστό, ἕνα κίνημα τὸν κουράση. 'Ο κ. Σεβιλὰς, τὴν κούταση τοῦ ἀῤῥώστου μήτε τὴν ἔβαζε σὲ λογαριασμό, δηλαδὴ δὲν εἶχε μάτια νὰ τὴ δῇ, καιρὸ νὰ τὴν καταλαβῇ. Θυμότανε ὁ 'Αντρέας πὼς τὴν τρίτη, πέντε τοῦ Χριστοῦ, στὸ πρῶτο τους τὸ ταξίδι, τἀπόγεμα ποὺ γύρισε ἀπὸ τὸν περίπατο ἡ Κατινούλα, ἤρθε νύχτα, ἡ ὥρα ἕξη, ὁ Σεβιλάς, καὶ θέλησε νὰ τοὺς πάῃ δίπλα τοὺς δυὸ στὸ νοσοκομεῖο, ἔτσι, γιὰ τὸ γλέντι, γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ πῶς μὲ τὸ φῶς τῆς ῥαδιογραφίας, σὲ μιὰ καμαρα σκοτεινή, ἄξαφνα θωρεῖς τὸ κουφάρι μας κι ἀπὸ μέσα, θωρεῖς τὸ κόκκαλο ξερό, σὰ νὰ μὴν τὸ σκέπαζε κρέας. Καὶ δὲν τοῦ ἔφτασε νὰ τοὺς δείξῃ τὸ θάμα τὸ ἐπιστημονικό· ἔδειξε τοῦ 'Αντρέα καὶ τὸ σκελετὸ τῆς Κατινούλας, ποὺ τὴν ἔβαλε νὰ τὴ φωτίση καὶ δάφτηνε μὲ τὴ μηχανή. Κοίταζε ὁ κακόμοιρος ὁ 'Αντρέας, ὁ βασανισμένος, ὁ κατακλαμένος κοίταζε καὶ ξεδιάκρινε τὸ ῥαχοκόκκαλο, σὰν ἴσια μάβρη γραμμή, τὰ κυρτὰ πλεβρά της ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές, ἀχ ! καὶ τὸ πρόσωπό της σκελετωμένο κι ἀφτό. Γῦρο γῦρο στὸ πρόσωπο, στὸ ῥαχοκόκκαλο καὶ στὰ πλεβρά, ξάνοιγες ἕναν ἴσκιο ζουγραφιστό, μιὰ ψιλούτσικη θολάδα, ἕνα μελανόξαθο χνούδι, ἕνα ὄ-

Ξάφνου ἡ λάβρα τοῦ κορμιοῦ της τὴ συνεπαίρνει, ξαστράφτουν τὰ μάτια της, ἀνάφτουν τὰ χείλια της καὶ ξεχνώντας τὶς μυστικὲς τὶς ἀγάπες, τὶς ἀπόκοσμες, ὁρμᾶ κι ἀγκαλιάζει τὰ πογωμένα γόνατα τοῦ Σταβρωμένου καὶ τὰ φιλᾶ !...τὰ φιλᾶ !. .

Κι ἀπὸ τότες τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ πιστέψανε στὴ ἀνάσταση ταῦ Ἰσᾶ, τοῦ Σημίτη τοῦ τέλειου...

Πόλη. 14 τοῦ Σταβροῦ 1904.

ΑΜΟΥΡΓΙΑΝΟΣ

ΠΑΛΙ ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ

Ἐτοιχοκολλήθηκαν οἱ εἰδοποίησες σὲ κομψὲς πινακίδες καὶ προσκαλεῖται τὸ νοῆμον κοινὸν καὶ ἡ γενναία φρουρὰ, ἀπὸ τὴν 1 Νοεμβρίου κ' ἐκεῖ, νὰ ἀρχίσουν νὰ δοκιμάζουν τὴν ὀρεχτικὴ σαλάτα ὅπου πέντε μῆνες τώρα τοὺς ἑτοιμάζουν οἱ κ. κ. Βλάχος καὶ Δαμβέργης (τί θέλει ὁ δεύτερος στὸ θέατρο, δὲν μπόρεσα ἀκόμα νὰ καταλάβω, ἀφοῦ οὔτε ἔγραψε ποτέ του τίποτε θεατρικὸ, οὔτε ποτέ του ἀνακατεύτηκε ὁπωσδήποτε μὲ τὸ θέατρο).

Γιὰ τὸ περίφημο δραματολόγιο ἔγραψα στὸ προπερασμένο φύλλο, κι' ἂν μοῦ ἐπιτρέπει ὁ ἀγαπητός μου «*Νουμᾶς*» νὰ κάμω κατάχρηση τῆς φιλοξενίας του θὰ γράψω καὶ σήμερα μερικά.

Ὁ πρῶτος προορισμὸς κάθε θεάτρου ἐθνικοῦ, ὅπως εἶναι τὸ Βασιλικό, εἶναι νὰ ἀναπτύξῃ τὴ ντόπια δραματικὴ φιλολογία, ἀναιβάζοντας στὴ σκηνή του πρῶτα-πρῶτα τὰ καλύτερα πρωτότυπα δραματικὰ ἔργα. Κ' ἔπειτα φυσικὰ τὰ καλύτερα ξένα.

Ἂς δοῦμε τώρα στὸ κεφάλαιο αὐτὸ τί ἔκανε τὸ Βασιλικὸ θέατρο. Τί ἔργα πρωτότυπα ἐδιάλεξε. Δὲν μποροῦμε φυσικὰ νὰ ξέρουμε τί εἶναι οἱ δυὸ καινούργιες τραγῳδίες τοῦ κ. Ἀμπελᾶ, ξέρουμε ὅμως ὅτι ἔχει γράψει ὡς τώρα σαράντα δυὸ δράματα καὶ κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶταν οὔτε ὑποφερτό, ξέρουμε ὅτι ἔγραψε στίχους σὰν τὸν περίφημο :

Ἡ καρδιὰ τῶν κ ο ρ ῶ ν δὲν πηδαλιουχεῖται !

ἢ τὸν πιὸ περίφημο ἀκόμα :

Καὶ εἶχε εἰς τὰ στήθη της ἡ κόρη μὴ καρδίαν.

Αἴ ! ὕστερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι δυνατὸ τώρα στὰ γεράματα νὰ γράψῃ ἀριστουργήματα ;

Ἐπίσης δὲν ξέρουμε τί εἶναι ἡ *Σπάρτη* τοῦ κ. Καλαποθάκη. Ξέρουμε ὅμως τί εἶναι ἡ *Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως* μὲ τὸν ἀθάνατο στίχο :

Νὰ κολαφίσω θέλω τὸ στερέωμα !

Ξέρουμε τί εἶναι ἡ *Σαπφὼ* καὶ τὸ *Πράσινο φουστάνι* . . . κι' αὐτὸ μᾶς φτάνει ! . . .

Ὁ *ντροπαλὸς ἐρωτευμένος* ἐγράφτηκε ἀπὸ τὸ μακαρίτη Γιάννη Καμπούρογλο ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια, κ' ἐπειδὴ κι' ὁ ἴδιος δὲν εἶχε καμιὰ ἐμπιστοσύνη στὸ ἔργο του, τὴν ἔδωκε τοῦ Λάσκαρη νὰ τὴ διορθώσῃ ἂν εἶναι γιὰ διόρθωμα, ἀλλιῶς νὰ τὴ σκίσῃ· ὁ Λάσκαρης τὴν ἐπαραγέμισε μὲ μερικὰ καλαμπούρια, τὴν ἐδημοσίεψε στὴ *Θεατρικὴ Βιβλιοθήκη* του καὶ τὴν . . . . ξέχασε. Καὶ νὰ ποὺ ἔρχουνται τώρα οἱ κ. κ. Βλάχος καὶ Δαμβέργης καὶ τοῦ τὴ θυμίζουν. Ἡ *Κόρη τῆς Λήμνου* τοῦ κ. Προβελεγγίου βραβεύτηκε στὸ Λασσάνειο ἀπὸ τὸν κ. Καζάζη στὰ 1891 (θύμωσε μάλιστα τότε ὁ κ. Καλαποθάκης γιατὶ δὲ βραβεύτηκε τὸ δικό του δρᾶμα *ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλέως*, ἂν δὲν γελιέμαι), παρεστάθηκε στὰ 1894 δυὸ φορὲς ἀπὸ τὴν κ. Παρασκευοπούλου, ἀπέτυχε καὶ . . . ἐτάφη. Οἱ κ. κ. Βλάχος καὶ Δαμβέργης τὴν ξέθαψαν.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα οἱ κ. κ. Βλάχος καὶ Δαμβέργης θεωροῦν τὰ καλύτερα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ὅπως καὶ τὰ *Ἀνώνυμα ραπίσματα*, τὰ *Ἀνώνυμα φιλήματα*, καὶ τὰ διάφορα ἄλλα τῶν διαφόρων ἀνωνύμων συγγραφέων εἶναι τὰ καλύτερα τῆς ξένης φιλολογίας. Γιατὶ ὅμως ὁ κ. Βλάχος νὰ μὴ ἀναιβάσῃ καὶ κανένα δικό του, τὴν *κόρη τοῦ παντοπώλου*, λ. χ. στὴν ὁποίαν ὑπάρχει καὶ τὸ ἑπόμενο ἀθάνατο καλαμποῦρι :

— «Τὰ μυθιστορήματα *ἀναπτύσσουν* τὸν νοῦν.

— Τί ἔκανε λέει, *νὰ τὸν φτύσουνε* τὸν νοῦν ;»

Αὐτὰ εἴχαμε νὰ γράψουμε γιὰ τὰ πρωτότυπα. Γιὰ τὰ ξένα τὰ μεταφρασμένα ἔγραψα ὅσα ἔπρεπε στὸ περασμένο γράμμα μου.

Θὰ εἶταν ἀδικία νὰ μὴ γράψω γιὰ τὶς *ἐπαναλήψεις*. Ἐδῶ ὁ κ. Βλάχος φάνηκε συγκαταβατικὸς κάπως, γιατὶ ἐξὸν ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ ἔπαιξε πέρσι μᾶς ὑπόσκεται νὰ ἐπαναλάβῃ μερικὰ καλὰ ἔργα ὅπως τὸ *Χειμωνιάτικο παραμῦθι* τοῦ Σαίξπηρ, τὸν *Φάουστ* τοῦ Γκαῖτε, τὸν *Ἀμαξᾶν Ἔνσελ* τοῦ Χάουπτμαν, τὴν *Μάγδαν* τοῦ Σούδερμαν καὶ τὸν *Πόλεμον ἐν εἰρήνῃ* τῶν Γερμανῶν Μόζερ καὶ Σένιαν. Γιατί ὅμως νὰ μὴ φανῇ γενναιότερος καὶ νὰ μὴ προχωρήσῃ ὡς τὴν *Ἡρὼ καὶ Λέανδρον*, τὴν *Προμάμμην*, καὶ τὸ *ἡμέρωμα τῆς Στρίγγλας* ; Μολαταῦτα παρὰ τὸ τίποτα, καλὰ κι' αὐτά· φτάνει μόνο νὰ παιχτοῦν.

ΓΚΡΙΝΙΑΡΗΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΡΩΜΙΟΙ ΚΑΙ ΒΟΥΡΓΑΡΟΙ

Ἀγαπητέ μου Νουμᾶ,

Δὲ σοῦ φαίνεται πὼς στὴ Βουργαρία οἱ ἀθρῶποι δὲν εἶναι στὰ καλά τους ;

Ἄκου νὰ δῇς τί παν καὶ κάνουν.

Διορίζουν ὑπουργοὺς μεταφραστὲς τοῦ Δάντε.

Ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, ποτὲ δὲ θὰ κάναμε μιὰ τέτοια γκάφα· οὔτε κλητήρας δὲ θὰ διοριζότανε ἕνας τέτιος γελοῖος !

Ἐδῶ ὑπουργοὶ γίνουνται μονάχα ὅσοι κρατᾶνε μαγκούρα ἢ πιστόλα καὶ ὅσοι δὲ θέλουν νὰ μεταφραζουνται τὰ μεγάλα ἔργα, γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ κόσμος νὰ θαμπωθεῖ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τους, μὴ καταλαβαίνοντας αὐτά. (Σὲ παραπέμπω στὸ Φαρμακόπουλο, ἄλλοτε ὑπουργὸ τῆς Παιδείας, ποὺ εἶπε κάτι τέτιο στὶς ταραχὲς γιὰ τὴν Ὀρέστεια)

Μὰ καλὰ ὅμως νὰ τὴν πάθουν οἱ παλιοβουργαροι· πληρῶσαν ἀκριβὰ αὐτὴ τὴν κακοκεφαλιά τους.

Ἄκου νὰ δῇς τί πάθανε. Εἶναι μέρες τώρα ποὺ παιζότανε στὸ Ἐθνικὸ θέατρό τους, ἕνα δρᾶμα μεταφρασμένο ἀπὸ τὸ Ρούσσικο καὶ ὅπου μέσα ζωγραφιζότανε ἡ καταπίεση ποὺ κάνουν οἱ ἀρχόντοι στὸ λαό.

Ἄλλη στραβοκεφαλιά ! Χάθηκε νὰ μεταφράσουν καμιὰ γαλλικὴ φαρσούλα τοῦ 34 ; Κύριε Βλάχε, οἱ Βουργάροι δὲν ἔχουν μυκλό.

Ἕνας μεταφραστὴς τοῦ Δάντε καὶ ἄλλοτε ὑπουργός, τηκώθηκε ὄρθιος στὸ θεωρεῖο του, ποὺ βρισκόταν μάλιστα καὶ δίπλα ἀπ' τὸ θεωρεῖο τοῦ ἡγεμόνα, καὶ ἄρχισε, γεμάτος πατριωτικὸ ἐνθουσιασμό, νὰ βγάζει λόγο ἐνάντια στὴν κυβέρνηση ποὺ καταπιέζει τὸ λαό.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας τοῦ ἔκανε παρατήρηση, τοῦ εἶπε νὰ πάψῃ. Μὰ αὐτὸς τίποτα· ἐφώναζε δυνατὰ «Δὲν μπορῶ, πνίγουμαι, θὰ τὰ πῶ ὅλα, ἐδῶ καταπιέζεται περισσότερο ὁ λαός».

Ὁ ποιητὴς θύμωσε. Ποιός μποροῦσε νὰ τὸν σταματήσει ;

Τὸ θέατρο ἔγινε πολιτικὸ βῆμα.

Ἀκοῦς ἐκεῖ ἔτσι νὰ ρεζιλέψει τὴν πολιτική ;

Τί περιμένεις ἀπὸ ἕναν ἄθρωπο ποὺ περιπλανήθηκε σὲ παραδείσους καὶ σὲ κόλασες μαζὶ μὲ τὸ Δάντε

νειρο· εἴτανε ἡ σάρκα, ἡ σάρκα ποὺ ἔμοιαζε νἄναι ἡ ἀληθινὴ τοῦ ἀθρώπου ἡ ψυχή, μιὰ ψυχὴ διαβατάρικη ποὺ ἔρχεται καὶ στολίζει τὴν ὕλη τὴν πρωτόπλαστη, ἔπειτα διαλύνεται, χάνεται, πέφτει κι ἀφίνει τὸν ἄθρωπο ἔρημο.

Ἔρριξε ὁ Ἀντρέας. Παρακάλεσε τὸν κ. Σεβιλὰ νὰ τελειώσῃ. Ζεσταινότανε κιόλας τὸ παιδὶ μὲ τὴν ἀτμοσφαίρα τῆς σκοτοκάμαρας, ἔβρεχε ὄξω καὶ βιαζότανε νὰ τὴν πάρῃ σπίτι. Χαρούμενη ὡστόσο ἡ καημενούλα ποὺ εἶδε, λέει, πράματα καινούρια, ποὺ τὰ εἶδε μὲ τὸν ἀφέντη. Διασκέδασε κιόλας. Μὰ ὅταν τὴν ἔφερε ἀπάνω καὶ τὴν κάθισε στὴν πολθρόνα της, ἔννοιωσε ἡ Κατινούλα τὴν κούραση. Τὴν κούραση στοὺς ἄλλους ἴσια ἴσια δὲν τὴν ἔννοιωθε ὁ Σεβιλάς· δὲν τὴν ἔννοιωσε τότες, δὲν τὴν ἔννοιωσε καὶ κατόπι, σὰν ἔβαλε νὰ τὴ ῥαδιογραφοῦνε ἀλύπητα καὶ βάρβαρα.

Μὲ τὴν εἰκόνα ἐκείνηνε τοῦ νοσοκομείου, ποὺ τοῦ εἶχε ἀπομείνει στὸ μυαλό του σὰν πληγὴ χαραγμένη, ταξίδεψε ὁ Ἀντρέας καὶ τὸ σάββατο εἴκοσι τρεῖς τοῦ Φλεβάρη. Τὸ γράμμα τῆς Κατινούλας ποὺ ἔλαβε τὴν ἴδια μέρα, ἡ φράση ὅπου τοῦ ἔλεγε γιὰ τὸν κ. Κούρη, τοῦ θυμίσανε ξαφνικὰ ὅλη του τὴν ἀλληλογραφία μὲ τοὺς γιατρούς. Σηκώθηκε, νὰ πάῃ νὰ βίξῃ μιὰ ματιά, τί τρέχει. Τὸν πρόσμενε θέαμα σπαραχτικό. Ἀπὸ τὶς ἑφτὰ τὸ πρωῒ ποὺ ἔφτασε ὡς τὴ μιὰ τὸ μεσημέρι, ἕξη ἀλάκαιρες ὧρες, πονοῦσε, φώναζε ἀπὸ τὸν πόνο, ἔκλαιγε ἀπὸ τὸν πόνο ἡ Κατινούλα κοιτάμενη, χλωμή, ἀπελπισμένη. Δὲ βάσταξε ὁ δύστυχος. Ὄρθιος, στὰ πόδια τοῦ κρεββατιοῦ της ἢ κάποτες καὶ πλάγι της, ἀστείρεφτη βρύση, τρέχανε καὶ τρέχανε τὰ δάκρια τοῦ Ἀντρέα. Τῆς ζήτησε μιὰ χάρη· τῆς τὴ ζητοῦσε κι ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἦρθε. Μὰ δὲν ἤθελε ἡ Κατινούλα. Στὸ τέλος τὸν ἄκουσε. Τὴν κέντησε ἡ Βιχτώρια μὲ λίγη μορφίνα. Οἱ πόνοι πάψανε ἀμέσως. Πέρασε ἡ ἄῤῥωστη μέρα λαμπρή. Κοιμήθηκε ὡραῖα. Ἔφαγε μὲ ὄρεξη ποὺ ἀπὸ καιρὸ δὲν τὴν εἶχε. Διάβασε μὲ χαρά, μὲ ἀνάσα, μὲ γοῦστο καὶ κάποιο ἄρθρο ἑνὸς περιοδικοῦ ποὺ τὸ κουβάλησε ὁ Ἀντρέας μαζί του. *Ἡ θέληση τῆς ζήσης*. Μὲ σκοπὸ τῆς τὸ εἶχε φέρει.

Τὰ διάφορα τὰ καλὰ τἀποτελέσματα τῆς ὑγροκεντιᾶς τὸν κάμανε νὰ συλλογιστῇ πὼς φρόνιμο ἴσως καὶ νὰ ξακολουθήσῃ τὸ ἴδιο σύστημα. Μὲ τὸν ὕπνο βαθμὸ βαθμὸ θὰ δυνάμωνε ἡ ἀδύναμη· μὲ τὴν ὄρεξη θὰ μποροῦσε νὰ βασταξῇ ὥςπου νὰ μποῦνε ὅλα σὲ τάξη. Γνωστὸ κιόλας πὼς μερικοὶ ἀῤῥῶστοι, ποὺ τὸ στομάχι τους ἔβγαλε ἀπόστημα καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει οὔτε σταλούλα νερὸ νὰ καταπιοῦνε, ἅμα τοὺς κεντήσῃς μὲ τὴ μορφίνα καὶ σωπάσουνε οἱ πόνοι, ἀρχίζουνε ἀμέσως καὶ τρώνε σὰν τοὺς πεινασμένους. Γιατὶ νὰ μὴ βοηθήσουνε καὶ πάλε τὴν Κατινούλα τῆς νύχτας τἀγαθά ; Ῥώτησε ὁ Ἀντρέας τὸν κ. Κούρη.

—« Ναί, τοῦ εἶπε, νὰ δοκιμάσουμε. Στὴ θέση ποὺ βρίσκεται τώρα, ἕνας ἥσυχος ὕπνος περισσότερο θὰ τὴ φελέσῃ ἀπὸ τὸ πιὸ θρεφτικὸ φαγί, μιὰ νυχτιὰ τῆς πρωκοπῆς ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ἀλάκαιρη μπιφτέκα. Μά, κύριε Ὀλπιέρη μου, νὰ τὸ ξέρετε, ὅσο ἡ φούσκα δὲν ξεπρηστῇ, δὲν κατωρθώσαμε τίποτα.»

Μιὰ τρελλὴ ἐλπίδα συνεπῆρε τὸν Ἀντρέα. Τὶς τέσσερεις μέρες ποὺ ἔμεινε στὸ Μπ .., κεριακή, δεφτέρα, τρίτη καὶ τετάρτη, δηλαδὴ ἀπὸ τὶς εἰκοσπέντε ὡς τὶς εἴκοσι ὀχτὼ τοῦ Φλεβάρη, δοκίμασε τὴ μορφίνα. Καὶ πάντα σῶμα της, ὅταν τὴν κεντούσανε. Ἀλλαγὴ μεγάλη στὴν ὑγεία της. Πρώτη φορά, ὕστερις ἀπὸ δυὸ μῆνες, τὴν τρίτη καὶ τὴν τετάρτη, ἔφαγε βιδέλλο. Ἄνοιγε ἄνοιγε ἡ ὄρεξη ὁλοένα. Καὶ δὲν ἔννοιωθε πιὰ τόση ἀδυναμία. Κοιμότανε ὅλη τὴ νύχτα, γλυκά. Κοιμότανε δυὸ δυόμισι ὧρες καὶ τἀπόγεμα. Ἡ μορφίνα δὲν τὴ μεθοῦσε, δὲν τῆς ἄναφτε τὴ φαντασία, τὴν ἡσύχαζε μό-

τε καὶ τὸ Βεργίλιο;Οἱ δικοί μας πολιτικοὶ μόνο στοῦ Ψυρρῆ καὶ στὰ Ἀναφιώτικα περιοδεύουν, μαζί μὲ τὸν Κώστα καὶ τὸν Παῦλο, παιδιὰ τοῦ κόμματος.

Αὐτὰ τὰ πράματα δὲν πρέπει νὰ γίνουνται σήμερα.

Οἱ πολιτικοὶ ἄντρες πρέπει νὰ εἶναι σοβαροὶ καὶ νὰ μὴ ρεζιλεύουν ἔτσι τὸ μούτσουνό τους, μιλώντας στὰ θέατρα.

Αὐτὰ γινόντουσαν μόνο μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἰταλία τὸν καιρὸ τῆς Ἀναγέννησης.

Σήμερα κάνουν τέτια καὶ οἱ Βουργάροι.

Τί θέλουν τάχατες νὰ μᾶς μᾶς ποῦνε μὲ αὐτά; πὼς αὐτοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων; Δὲν πιστεύω. Ἐμεῖς εἴμαστε, ποὺ καθόμαστε μὲ στόμα ἀνοιχτὸ καὶ τοὺς θαμάζουμε.

Σ. ΧΑΡΛΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Τὸν καινούριο τίτλο τοῦ «Νουμᾶ», ἁπλὸ καὶ καλλιτεχνικώτατο, τονὲ σκεδίασε ὁ Σμυρνιὸς καλλιτέχνης κ. Ἰωαννίδης.

— Ὁ «Νουμᾶς» εὐχαριστώντας τονε, δὲν μπορεῖ νὰ κρύψει καὶ τὴ χαρά του ποὺ ξεφορτώθηκε ἐπιτέλους τὴν περίφημη ἐκείνη κυρὰ τοῦ παλιοῦ τίτλου, ποὺ τὴν κουβαλοῦσε τριάμισι ἀλάκαιρα χρόνια στὴ ράχη του, ὅπως ὁ Χατζηδάκης τὴ σόλοικη ὑποτακτική του κι ὁ Δημητρακόπουλος τὸ *φάσμα* τοῦ Οὐγκώ!

— Στὸ φύλλο τῆς ἄλλης Κυριακῆς δημοσιεύουμε ἄρθρο τοῦ κ. Γ. Σκληροῦ.

— Τὸ βιβλίο του «Τὸ κοινωνικό μας ζήτημα» πουλιέται στὰ γραφεῖα μας 50 λεφτὰ (ἀντὶ 1 δραχμὴ ποὺ πουλιέται στὰ βιβλιοπωλεῖα). Στὸ ἐξωτερικὸ στέλνεται μὲ 70 λεφτά.

— Τὸ βιβλίο τοῦ Ἐλισαίου Γιανίδη "Γλώσσα καὶ Ζωή» θὰ τυπωθεῖ σὲ λίγο.

— Ἄρθρο γλωσσολογικὸ τοῦ Φιλήντα γιὰ τὸ «Ὁ δάσος καὶ ἡ ἀναδουλιὰ» δημοσιεύεται στὸ φύλλο τῆς ἄλλης Κυριακῆς.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. *Γά Π. Π.* Χαριτωμένο τὸ ἀρθράκι, μὰ δὲν ἀξίζει νὰ πικραίνουμε τὸ φίλο *Σταθοπουλὰχ* (καθὼς τονὲ γράφεις) γιὰ τέτια συνηθισμένα δημοσιογραφικὰ ψυλλοπηδήματα.— κ. *Β. Δ. Θεοφ.* στὴ Σάμο. Λάβαμε τὸ χερόγραφο. Καρτεροῦμε τώρα καὶ τὸ γράμμα τοῦ *Ψ.* καθὼς μᾶς γράφεις.—κ. *Παντ. Παν.* στὴν Πέτρα τῆς Μυτιλήνης. Σοῦ στέλνουμε τὸ φύλλο χάρισμα, καθὼς τὸ πιθυμεῖς. Καλὸ ὅμως καὶ νὰ ξέρεις πὼς κι ὁ κ. Πάλλης κι ὅλοι οἱ συνεργάτες τοῦ Νουμᾶ πλερώνουν τὴ συντρομή τους. Λογάριασε μοναχὰ πόσα ταχυδρομικὰ πλερώνουμε τὸ χρόνο γιὰ τὸν κάθε συντρομητὴ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΔΕΚΤΑΙ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΡΙΑΙ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΥΨΗΛΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ

Ἵδρυμα ἀνωτέρας τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
Γραφεῖα Πλατεῖα Κάνιγγος καὶ ὁδὸς Σταδίου 20.

ΣΧΟΛΑΙ
Ἀνωτ. Ἐμπορική.—Βιομηχανική.—Γεωργική,—Μηχανουργική.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ ΤΩ ΑΙΤΟΥΝΤΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΟΝΤΑΙ ΤΗΝ 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΑΚΡΙΒΩΣ

ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΞΗΣ

νο καὶ μόνο. Δὲν τὴν ἀπονάρκωνε. Ἡ Κατινούλα μόλις τὸ πίστεβε πὼς δὲν πονοῦσε· «Ἀφέντη μου, ἀφέντη, τοῦ ἔλεγε, στάλήθεια εἶμαι φτυχισμένη.»

Ἕνα φύλλο τριανταφύλλου ποὺ χαδέβεις, ἕνα φρέσκο νερὸ ποὺ σὲ δροσίζει τὸ καλοκαίρι, ἕνα ζεφυράκι ποὺ ἡμερα φυσᾷ καὶ διαβαίνει, ἕνα βελοῦδο ποὺ τὸ χέρι σου γλυστρᾷ καὶ πουθενὰ δὲ σοῦ πειράζεται τὸ δέρμα, νά, τέτοιες σταθήκανε κ' οἱ τέσσερεις ἐκεῖνες οἱ μέρες γιὰ τὸν Ἀντρέα καὶ γιὰ τὴν Κατινούλα. Τὴν περιποιότανε, τὴ νοιαζότανε, ὄχι σὰν ἄῤῥωστο, μὰ σὰν παιδί του καὶ στιγμὴ στιγμούλα δὲν ἔφεβγε ἀπὸ κοντά της.

—« Μαζί σας, ἀφέντη, μαζί σας, τὸ ξέρω πὼς θὰ γειάνω. Ἀχ! εἶμαι τόσο καλά. Γίνεται τώρα ἡ καρδιά μου περιβόλι, λούλουδα βγάζει.»

Ἔβρισκε μέσα του κι ὁ Ἀντρέας ὅλο χαριτωμένα ὄμορφα νόστιμα λόγια νὰ τῆς λέῃ. Μόνο μιὰ φορὰ τῆς εἶπε καὶ πιὸ θλιμμένα. Ἔσκυψε στὸ κρεββατάκι της, ὅπως συνήθιζε καὶ στὸ Χαμονοκόρφι, τὴν κοίταξε καὶ τῆς κάνει·

— « Κατινούλα μου, ἅμα μπορέσω, θὰ σὲ πάρω ἀπὸ δῶ, νὰ πάμε σπίτι.»

Κάθησε δίπλα στὸ κρεββάτι, ἔπιασε τὰ δάχτυλά της καὶ ξακολούθησε·

—« Τὸ σπίτι, τώρα ποὺ δὲν εἶσαι, ἀφότου δὲν εἶσαι, μοῦ ἔρχεται σὰν ἐρμιά. Ἐσύ, Κατινούλα, τὸ ξέρεις πὼς δὲ ζῶ φτυχισμένος. Τὴν Κυρία τὴ θυμᾶσαι καὶ πάντα σου τὴν ἀγαπᾷς. Μὴ βλέπῃς τὰ γράμματά μου. Πολλές, πολλὲς φορὲς τραβιοῦμαι στὸ ἐργαστήρι καὶ κλαίω. Κατινούλα μου,πρέπει πιὰ σπίτι νὰ ξανάρθῃς.»

Κι ἀπὸ τὰ βλέφαρά του στὰ δάχτυλά της στάλαξε ζεστὸ ἕνα δάκρι.

Περισσότερο ἴσως ἀπὸ τὴ μορφίνα, περισσότερο ἀπὸ τὰ γιατρικὰ τοῦ κ. Κούρη, τὸ δάκρι ἐκεῖνο τοῦ Ἀντρέα, δάκρι ποὺ δὲν εἴτανε δάκρι σπλαχνιᾶς, ἀφοῦ δὲν πονοῦσε ἡ Κατινούλα, δάκρι ποὺ εἴτανε δάκρι τῆς ἀγάπης, τῆς ἔδωσε τῆς ἀνήμπορης μπορεσιά, ἔδωσε δυναμη τῆς ἀδύναμης. Ἔκαμε θέληση νὰ γειάνῃ.

Τὰ λόγια καὶ τὸ δάκρι τοῦ Ἀντρέα τὸν ἡσυχάνανε καὶ τὸν ἴδιο. Ἔτσι, χωρὶς νὰ τὸ ὑποψιάζεται, τῆς μολογοῦσε τὸ αἴστημα τῆς καρδιᾶς του. Τὸ μόνο τὸ μολόγημά της. Ἡ καρδιά του ὅμως μιλοῦσε γλώσσα κρυφὴ ποὺ ἴσως νὰ τὴν καταλάβαινε πιὸ ξάστερα κ' ἡ Κατινούλα, τὴν καταλάβαινε κι ἀπὸ τὰ παραμικρά. Γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀφήσῃ οὔτε δεφτερόλεφτο μόνη, ἔστειλε τὸ δοῦλο νὰ τοῦ ἀγοράσῃ στουππόχαρτο ποὺ τὸ χρειαζότανε. Τοῦ ἔφερε ὁ δοῦλος ἀπὸ δυὸ χρώματα, κόκκινο καὶ τριανταφυλλί. Τῆς εἶπε, ἀφτὴ νὰ διαλέξῃ. Τὸ τριανταφυλλὶ διάλεξε ἀμέσως ἡ Κατινούλα·

— « Εἶναι ἀχ! τὸ χρῶμα μου τὸ προτιμημένο. Δὲ σᾶς φαίνεται ὡραῖο καὶ σᾶς;»

— « Λοιπὸν ἀπὸ δῶ κι ὁμπρός, καὶ γὼ θὰ τὸ προτιμήσω.»

Μακάρι! Μακάρι τὸ χρῶμα τῆς ὑγείας νὰ τὸ δῇ τώρα κ' ἡ ζωή τους. Μάκαρι καὶ πάλε στὰ μάτια του νὰ φανοῦνε ῥοδισμένες οἱ σαρκοῦλες ποὺ τὸ μάβρο τὸ πρήξιμο τὶς ἀποτυφλώνει.

—« Γιατρέ, μᾶς πέτυχε ἡ μορφίνα», ἔλεγε ὁ Ἀντρέας τοῦ κ. Κούρη, τὴ βραδειὰ ποὺ ἔφεβγε.

— « Νὰ γλυτώσουμε τώρα κι ἀπὸ τὸ πρήξιμο, γιατὶ ὅσο βαστᾷ, μπορεῖ ὁ κίντυνος νὰ ζυγώσῃ ἀπὸ τὴ μιὰν ὥρα στὴν ἄλλη.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΔ'.

Ἡ Ὄλια.

Ὁ Ἀντρέας, ὅ τι κι ἂν τοῦ προμάντεβε ὁ κ. Κούρης, ὁ Ἀντρέας ἔλπιζε. Ὁ Ἀντρέας πρόσμενε. Πρόσμενε τὴν ἀνοιξη. Γιὰ σίγουρο τὸ περνοῦσε πὼς μὲ τὴν ἄνοιξη θὰ γειάνῃ τὸ παιδί του. Νὰ τὸ ξεκαθαρίσουμε κιόλας μιὰ καὶ σώνει, ὁ Ἀντρέας πρόσμενε τὶς ἕξη τοῦ Μάρτη. Λοιπὸν ὡρισμένη μέρα. Τὶς ἕξη τοῦ Μάρτη, πέρσι, ἄξαφνα, ἔγινε καλὰ ἡ Κατινούλα. Διαλύθηκε μονοματιὰς τὸ κακό. Καὶ φέτο θὰ διαλυθῇ τὸ ἴδιο. Λὲς μάλιστα κι ἀνυπομονοῦσε νὰ φανῇ πιὰ κ' ἡ ἄνοιξη. Γιατὶ νὰ κρέμεται ἀπὸ τὶς ἐποχὲς τοῦ χρόνου, ἀπὸ τὴ ζέστη, ἀπὸ τὸ κρύο ἡ δόλια μας ὑγεία; Εἶναι τάχα σωστό; Εἶναι ταχτικό; Εἶναι δίκιο;

Ἀπὸ τὴν ψεσινὴ τὴν ἀπογεματιανὴ μὲ τὴν Κατινούλα τοῦ εἶχε ἀπομείνει μιὰ πολὺ καλὴ ἐντύπωση. Τὴν ἔφερε τὸ δειλινό, στὴν κάμερή του, στὸ νούμερο πέντε. Ἤπιανε τὸ τσαγάκι τους μαζί. Δὲν πονοῦσε διόλου. Ἀφοῦ ἄδειασε τὸ φλιντζάνι της, σφάλοιξε τὰ ματάκια της γλυκά, νἀναπαφτῇ κομμάτι. Στὸ μεταξύ, ὁ Ἀντρέας τοίμασε τὸ μάθημά του τῆς ἀβριανῆς. Τὸ λοιπό, σὰ νὰ μὴν εἴτανε ἄῤῥωστη, σὰ νὰ δούλεβε σπίτι τους, κατὰ τὴν παλιά του τὴ συνήθεια. Ἔπειτα, ξύπνησε ἡ Κατινούλα, ἥσυχη, χαρούμενη. Πῆρε τὴ βαλίτσα του ὁ Ἀντρέας, τὴν ἀπόθεσε στὸ κρεββάτι του, ἄνοιξε τἀρμάρι,κουβάλησε τὰ πράματά του ἕνα ἕνα, τἄστρωσε στὸ πάπλωμα, σήκωσε ἀπὸ τὸ τραπεζάκι ὅπου ἔγραφε τὶς πέννες, τοὺς κοντυλοφόρους, τὰ χαρτιά του, τὰ γυαλιά του, καὶ προτοῦ συγυρίσῃ μέσα στὴ βαλίτσα πράματα ἢ χαρτιά, τἄδινε ὅλα μὲ τὴν ἀράδα τῆς Κατινούλας, νὰ τὰ πιάσῃ, νὰ τἀγγίξῃ, σὰ νὰ τἄβαζε στὴ θέση τους ἐκείνη. Δείγματα κι ἀφτὰ τῆς ἀγάπης, βουβὰ ξομολογήματα ποὺ ἡ καρδιά του τὰ στοχαζότανε καὶ ποὺ θὰ τἄκουγε ἡ καρδιά της.

Ἔτσι πέρασε ἡ ἀπογεματιανή. Τὸ πρωὶ μονάχα, σὰ νὰ ἐρεθίστηκε πάλε ἡ φούσκα. Ὅταν τὴν πλάγιασε στὶς ἕξη, ἀκόμη λιγάκι νεβρική. Μὰ δὲ βάσταξε. Εἶχε παράπονα μὲ τοὺς γιατρούς, ποὺ ἀργοῦνε κι ὅλο ἀργοῦνε, ποὺ δὲ σοῦ κάνουνε ἀμέσως ἐκεῖνο ποὺ σοῦ χρειάζεται, ποὺ δοκιμάζουνε, λέει,καὶ σάφανίζουνε, καὶ τὰ ξηγοῦσε τοῦ Ἀντρέα μ' ἕνα ὕφος ἥμερο, μὲ μιὰν ἀντίληψη ποὺ πήγαινε τόντις στάψηλά, μὲ μιὰν ἁπλὴ φιλοσοφία ποὺ ἀποροῦσε ὁ ἄθρωπος, ἐπειδὴ νόμιζε ἄξαφνα πὼς οἱ δικοί του οἱ πόθοι, τὄνειρό του μιᾶς ζωῆς κανονισμένης, μιᾶς γενικῆς καλητέρεψης τοῦ κόσμου, ἕνα πρόγραμμα τῆς ὑγείας, βγαίνανε ἀπὸ τὰ χείλια τῆς Κατινούλας μὲ τὴ σωστή τους ἔκφραση·

— « Ἀφέντη μου, πρέπει, πρέπει νὰ στειάσουμε ζωὴ καινούρια. Νά, ὅπως φτειάνετε καὶ σεῖς γιὰ τὴν ἀρχαία τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὸ Σοφοκλή σας, γιὰ τὸ Φιλοχτήτη. Πρέπει, πρέπει νὰ τὴ μάθουμε τὴν ἔχιδνα τῆς Χρύσας, ποιά εἶναι τὸ κάτω κάτω. Μὰ ἐδῶ καιρὸ θέλουμε, καιρό, γιατὶ πιὸ ἀρχαῖοι κι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους εἶναι οἱ πατριῶτες μας, πιὸ ῥιζωμένη μέσα μας ἡ πρόληψη. Ἂν εἴμουνε γιατρός, θὰ σπούδαζα καταβαθὰ τὴν ἐπιστήμη. Δὲ θὰ δοκίμαζα πάντα καὶ πάντα. Θἄβρισκα. Εἶναι ἡ ἐπιστήμη καθὼς κ' ἡ γῆς ποὺ τὴ σκάφτουνε, ποὺ τὴν ὀργώνουνε οἱ χωρικοί μας. Νὰ ὀργώνουμε, γιὰ νὰ ξανανιώνῃ.»

Τὰ τελεφταῖα τὰ λόγια τὸν ταράξανε. Ἡ Κατινούλα ἐννοοῦσε πὼς συχνὰ οἱ γιατροὶ δὲν προσέχανε, κι ἀλήθεια, ὡς καὶ στὴν Κλινικὴ τοῦ κ. Σεβιλᾶ, παρατήρησε ὁ Ἀντρέας πὼς μερικὰ σπουδαῖα σὰ νὰ τἀμελούσανε, ἀφοῦ ἀναγκάστηκε ὁ ἴδιος νὰ τῆς ἀλλαξοδέσῃ τὴν πληγή της, ποὺ ἔμνησκε ξεσκέπαστη καὶ τὸ λυμένο τὸ δέσιμο μποροῦσε νἀφήσῃ τὸ μολεμένο ἀπὸ τὴ φούσκα τὸ νερό, νἀνεβῇ ἄξαφνα ὡς ἐκεῖ ἀπάνω. Χάρηκε ὁ καημένος ποὺ τὴν ἄλλαξόδενε σὰν καὶ πρῶτα, εἶδε ὅμως μὲ φρίκη του στὴ ῥάχη τῆς Κατινούλας μαβρίλες καὶ σπυριὰ ποὺ κανένας δὲ συλλογίστηκε οὔτε νὰ τὰ νοιαστῇ οὔτε κἄνε νὰ τὰ πλύνῃ. Τὸ εἶπε τῆς Βιχτώριας κ' ἡ Βιχτώρια θύμωσε. Μὲ τὸ θυμό της κατάφερε νὰ ζαλίσῃ,νὰ συχίσῃ τὴν Κατινούλα, ποὺ ἡ καημένη κι ἀπὸ φυσικό της ἀγαποῦσε τὴν εἰρήνη, φοβότανε μήπως πειράξῃ κ' ἕνα παιδί, μήπως πειραχτῇ κ' ἕνα παιδὶ ξαιτίας της. Ἀπὸ τότες ὁ Ἀντρέας ἔκαμε ἀπόφαση πὼς εἴτε στὸ Παρίσι γυρίσουνε, εἴτε, ἂν εἶναι ἀδύνατο ἀκόμη νὰ βγῇ στὸ ταξίδι, μείνῃ στὸ Μπ... κάνα δυὸ μῆνες ἡ Κατινούλα, τἀποφάσισε πιὰ πὼς μόνη της σίγουρο δὲ θὰ εἶναι, πὼς θἄναι μαζί της κι ἀφτός.

(ἀκολουθεῖ)